13

شرقی ترکستان اوازی

Голос Восточного Туркестана

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

ОРГАН ОБЪЕДИНЕННОГО НАЦИОНАЛЬНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО ФРОНТА ВОСТОЧНОГО ТУРКЕСТАНА N192, 7 марта 1998

«ۋەتەن ئۇچقۇنى» شتابىنىڭ ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا جىددىي مۇراجىئىتى.

ئەزىز ۋە مۆھتەرەم ۋەتەنداشلىرىمىز!

ئۇنتۇلمىسۇنكى، ئەسىرنىڭ 1996-يىلى ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىستىقلالى تارىخىدا مۇقەددەس قوراللىق ئۇچقۇنى ئىستىقلال ئۈچۈن باشلانغان ئۇلۇغلۇق يىلى بولۇپ بېرىلدى. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئەۋرۇلۇك بارلىق ئىنقىلابىنىڭ ئەجىرىسى بىلەن، لېكىن تامامەن يېڭىچە باشلانغان بۇ ئىنقىلابىنىڭ تاكتىكىسى «بۇلاقلاردىن دەريا ھاسىل قىلىش»، ستراتېگىيەسى «قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ھەممە دەريالارنى بىرلەشتۈرۈپ ئازادلىق مۇھىتىنى بەرپا قىلىش» دېگەن چوڭ ھەربىي سىياسىي پىرىنسىپلارغا ئاساسلانغان بولۇپ، 5 ئاي ئىچىدە ۋەتىنىمىزنىڭ 15 ۋىلايەت، 150 رايون، 5000 يېزىغا قانات يايدى. «خىتاينىڭ قولىدىكى قورالى ھېسابىغا قوراللىنىش»، «مۇداپىئە ئەمەس، ھۇجۇم بىلەن خىتاينىڭ ھەربىي ئىستېھكاملىرىنى بۇزۇپ تاشلاش» دېگەن بىزنىڭ شۇئارلىرىمىزغا ئاۋام خەلق ئۈزلۈكسىز ئاۋاز قوشتى ۋە ھازىرقى دۈشمەنگە تىنىمسىز زەربە بېرىپ كەلدى. مەسىلەن، دۈشمەننىڭ 15 ھەربىي ئىستېھكامى سۇ بىلەن غەرق قىلىنىپ، شىمالى غەرب بىلەن (خىتاي بىلەن) بەنزىن تۇرۇبا يوللىرى 67 قېتىم بۇزۇلدى، ئۈرۈمچى، تۇرپان، ئاقسۇ، كۈيتۈن، شىخەنزە، سۆيۈن قاتارلىق ئەھمىيەتلىك جايلاردا خىتاينىڭ ھەربىي مەمۇرىي ئاپپاراتلىرى پارتلىتىلىپ، يۈزلىگەن خىتاي زالىملىرى يوقىتىلدى. ئۈرۈمچىنىڭ ئۆزىدە خىتايغا قارشى 200 قېتىم ئوت قويۇلۇپ، مەركەزنىڭ مۇقىملىقى ئېغىر بۇزۇلۇپ كەلدى ۋە ھازىرمۇ بۇزۇلۇۋاتىدۇ. ئومۇمەن يوقىلىشقا ماڭغان خەلق ئۇرۇشلىرىدا 700 دىن ئوشۇق خىتاي چېرىكلىرى، 50 دىن ئوشۇق ساقچى مۇناپىق خائىنلار، 200 گە يېقىن ھەربىي ئاپپارات يوقىتىلدى. شتابىمىز بۇرۇنقى ئايدا مەلۇم قىلغانىدى.

بىزنىڭ بۇ زەربىمىزنى يەنە ئالغان خىتاي ھەربىي قوماندانلىق شتابلىرى چەت ئەل مۇخبىرلىرىگە ھەقىقەتنى ئېيتىشقا مەجبۇر بولۇپ، بىزگە ئۈزلۈكسىز ۋابا ياپقان كەلگەن ھەربىي ئۈستۈنلۈكى بىلەن زەربە بېرىشنىڭ چارىلىرىنى تاپالماي قالدى. بۇ يەردە شۇنى بىلىش كېرەككى، ئۆلتۈرمىز زەرۇرىيكى، خىتاي ئۆزىنىڭ «قاتتىق زەربە بېرىش» ھەرىكىتىدە پەقەت قولىدا قورالى يوق ياشلىرىمىزنى جازالىدى.

ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقەت ئاۋازى «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» خىتاينىڭ كۆپتىن بېرى ۋەتىنىمىزدە 94 (ھازىر 100 دىن ئېشىپ كەتتى) تۈرمە لاگېرلىرى بولۇپ، ئۇلاردا 250 مىڭدىن ئوشۇق (ھازىر 500 مىڭغا يەتتى) مەھبۇسلارنىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى جاھانغا مەلۇم قىلىپ كەلمەكتە. خىتاينىڭ تۈرمىلىرى تارىختا شۇ قەدەر مەھبۇسلارنى سىغدۇرالمايدۇ، ئەمما ئاۋازىنى چىقىرالماي كەلگەن ئىدى.

ئازادلىق ئۈچۈن ئېتىلغان مىللىي ئاۋازلىرى تۈرمىلەردىكى ئەلەملىك بىچارە ئەسىر بەندىلەرگىمىزجان بېرىپ، ئۇلار خىتاي ۋەھشىلىرى ئەسىر كۆزلىگەن جاسارەت بىلەن خىتاي تۈرمىلىرىنى بۇزۇپ چىقتى، ۋەھشى خىتاي گوندىپايلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، بىزنىڭ سېپىمىزگە كېلىپ قوشۇلدى ۋە قوشۇلماقتا. ھازىر خىتاي تۈرمە لاگېرلىرىنى بۇزۇپ چىققان مەھبۇسلارنىڭ سانى 10 مىڭ كىشىدىن ئاشتى.

مەرھابا ئازادلىق ئۈچۈن بولىدىغان قوراللىق كۈرەشلەرگە قوراللىق ياڭرىغان بىر جاراڭلىق ئاۋاز بولسۇن. ئوت-ئالغا، ئالغا! ئالغا! بىز بۇ جانلىق ھەم يېقىملىق ئاۋازنى 1944-يىلى سېرىق شىپاتىن گومىنداڭغا قارشى مىللىي ئىستىقلال بېرىمىزدا مىللىي قەھرىمانلىرىمىزنىڭ باتۇرلىقىنىڭ ئاۋازىنى ئۆزىمىز ئالقىشلىغىنىمىز بىلەن ئاڭلىغان. مۇشۇ ئاۋاز بۈگۈن خىتاي كوممۇنىستلىرىغا قارشى ۋەتىنىمىزنىڭ 5 مىڭ يېزىسىدا جاراڭلىماقتا ۋە. ھازىر بىزنىڭ ۋەتىنىمىزدە 17 مىڭ يېزا بار. بىز ئىشىنىمىزكى، مۇشۇ ئۇلۇغ ئىنقىلاب ئاۋازى ئەنە مۇشۇ بىزنىڭ يېزىلىرىمىزنىڭ ھەممىسىدە ... ئىخلاس ۋە

كاج سىساك ئۇيغۇر مەرپىتىنى دۈشمەن قارىسىنى كۆرگەن بىرىنچى ئورنىغا (مۇنارىغا) ئوت يېقىلغانىدا شۇ زامان ئىلگىرىكى ئورنىغا ئوت يېقىلىپ، بىر سائەت ئىچىدە يۈزلىگەن ئورۇنلاردا ئوت ئالغانلىقىنى، خىتاي ئىسيانچى چېققانلار دۈشمەننى قەشقەرگە بىر كۈندە بىلىپ، ئۇلارنىڭ شۇم قەدىمىنى ئۇرساپ كەلگەن. بۇ ئەنئەنە ئىچكى ئىستىقلالچىلىرىمىزگە ئەسىر قىلىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ ھەرقانداق بىر يېرىدە باش ئالغان كۈرەش كىچىككىنە بىر-بىرىگە ئۇلىنىشىپ، قۇدرەت تېپىپ، غەلىبە قىلىپ كەلگەن. مەسىلەن، 1931-يىلقى قومۇل ئىنقىلابى خىتاي ئىشغالىيىتىنىڭ شۇرىغا قارشى ئوت ئاچقان خوجا نىيازھاجىمنى بىر يىل ئىچىدە پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقى قوللىشى نەتىجىسىدە تولۇق قومۇل ئىنقىلابى ئىسلام ئىنقىلابىغا ئايلانغان ئىدى. 1944-يىلى ئىلىنىڭ نىلقىدا ئىنقىلاب باشلىنىپ كۆرگەزگەن ئىنقىلاب باتۇرلىرى 6 ئاي ئىچىدە پۈتۈن شىمالى شەرقىي تۈركىستان خەلقى قوزغىلىپ تارىختىكى ئىككىنچى مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابى جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلدى. بىزنىڭ ئۇلۇغ ئەجدادلىرىمىز مۇشۇ تارىخنى ئەنئەنە نەتىجىسى ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا ئاخىرقى بۆلۈك مۇستەقىل ئۇيغۇر دۆلىتىنى قۇرۇپ ئۇنى مەڭگۈ ياشىتىش، بىز بۇ ئۇلۇغ مەقسەتكە چوقۇم يېتىمىز. ئىنشائاللاھ!

ئەزىز شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار!

ئەنە ھازىر ۋەتىنىمىزدە داۋام قىلىۋاتقان مۇقەددەس قوراللىق ئىستىقلال ئىشىمىزغا ئۇلۇغ يېڭى تۈرتكە مۇناسىۋەتلىك سۆزلەرگە كەلسەك، بىز ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچىدىكى ۋەتەنداشلىرىمىزغا ئىلگىرى، ۋەتىنىمىزنىڭ سىرتىدىكى

مۇھاجىر قېرىنداشلىرىمىزغا بىر مۇراجىئەتىمىزنى ھاۋالە قىلىمىز.

بىرىنچى، ۋەتىنىمىز ئىچىدە ئۆتكەن 1995-يىل 1-ئۆكتەبىر، ئۆرۈكتاتا ئۆتكەن ھەربىي ئەسىر زىيىنى قارارىغا مۇۋاپىق ۋەتىنىمىزنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن يەرلىرىگە شەرقىي تۈركىستان ئوتىنى قاداپ، مىللىتىمىزنىڭ روھىغا مۇستەقىللىق روھىنى بېرىش پائالىيىتى ئاھايىتى چوڭ نەتىجىلەرگە ئىگە بولدى. ۋەتىنىمىز بويىچە 42 يەرگە ئەۋرىلگەن شەرقىي تۈركىستان ئوتى ئېسىلىپ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى قاخشاتقۇچ زەربە بولۇپ تەگدى. ئالدىمىزدا مۇشۇ پائالىيەتنى يەنە كۈچەيتىشىمىز كېرەك. ئىككىنچىدىن، بىز ئۆتۈكەن ئىشغالىمىزدىكى ھازىر خىتاي تۈرمىلىرىنى بۇزۇپ چىقىپ بىزگە قوشۇلىۋاتقانلار كۆپىيىۋاتىدۇ مەھبۇسلارنىڭ قىسمى ئىنقىلاب يولىنى تۇتۇۋاتىدۇ. ئەمما يەنە ئىككى، بىر قىسىم مەھبۇسلار خىسجان قۇتۇلۇش يولىغا كىرىشتى نەتىجىسى يەنە خىتاي قولىغا چۈشۈپ كەتتى. بىر قىسىم مەھبۇسلار تاكى يولغا چۈشۈپ، چەت دۆلەتلەرگە قېچىپ چېگرا لىنىيەلىرىدە نابۇت بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. بىز بۇنىڭ ئەھۋالى ئۈستىدە قاتتىق ئېچىنىمىز ھەم باش قاتۇرۇۋاتىمىز. بىز ھەربىر مەھبۇسلارغا مۇراجىئەت قىلىمىزكى، جەسارەت بىلەن تۈرمىلەرنى بۇزۇپ چىققان ھەربىر مەھبۇس پەقەت ئىككىلەنمەي بىزگە كېلىپ قوشۇلسۇن. بۇلار بىزچە قاچقانلار ھەرقانداق قاچقۇنلارغا پەقەت ئاناۋەتەننىڭ ئۆزىدە يانا بولىدۇ!

بىز مۇھاجىرەتتىكى ۋەتەنداشلىرىمىز ئاھالىنى مۇھىم بىر نەرسىلەرنى
مەلۇم قىلىپ ئۆتۈشكە مەجبۇرمىز. ئۇ بولسا - خىتاي مەخپىي ئورگان-
لىرى كۆپىنچە ئوتتۇرا ئاسىيا، تۈركىيە ۋە باشقا دۆلەتلەردىكى شەرقىي
تۈركىستانلىقلارغا قارىتا ئۆزىنىڭ غۇلجىدا مەخسۇس ئىشلەيدىغان
لەن ئورگانلىرىنى قۇرغانلىقى ۋە ئۇلارنى 5 مىليون ئامېرىكا دوللىرى
بىلەن تەمىنلىگەنلىكىنى بىز ئۇقتۇرۇپ ئۆتكەن ئىدۇق. ئۇچۇر قىلىپ مەلۇم قىلغان
ئىدۇق. خىتاينىڭ بۇ ئىشلىرى ئارقىلىق ئاز سانلىق خارجىي تۈركلەر بىلەن
ئىشلەۋاتقان. ئۇلارنىڭ مازمۇنى ۋە رەسمىي؛ مۇھاجىرەتتىكى ئۇيغۇر
تەشكىلاتلىرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ بىر-بىرىگە دۈشمەنلەشتۈرۈش، شەر-
قىي تۈركىستان مەسىلىسى خىتاينىڭ ئىچكى ئىشى " دېگەن خىتاينىڭ سىياسىتىنى
قوللاپ، مىللىي سىياسەت بويىچە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە ئارىلاش-
ماي، پەقەت ئۆزىچە خىيانەت قىلىپ كېلىۋاتقان دۆلەتلەرنىڭ پىكرىنى جانلان-
دۇرۇش، ئاشۇ دۇنيانىڭ " مەسىلىنى تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىش "
دېگەن ئۇقۇمىنى يوقىتىشنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا زىيان، خىتايغا پايدىلىق
ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، شەرقىي تۈركىستاندا ئاللىقاچان بېشىپ كەتكەن
قىزىللىق ھەرىكىتىنى توسۇش. خىتاينىڭ سانىنى ئۇچىنچى چوڭ كۆرسىتىپ،
سەللىمىزنى خىتاينىڭ قىرغىنچىلىقى ۋە خىتاي ۋەھشىلىرىنىڭ ۋە ئىشىمىزدە دا-
ۋاملىشىۋاتقان دەھشەتلىك زۇلۇم زوراۋانلىق ياخشىلارنى كىچىكلىتىپ
تۇرۇپ كۆرسىتىش قاتارلىق جىنايەتلەردىن ئىبارەت.

بۇنىڭ ئۈچۈن بىز يېقىنقى ئالاھىدە ئۇچۇرلۇق مىساللارنى ئىسپاتلاپ ئۆ-
تۈشكە تىرىشىمىز. شۇ يىل 3-فېۋرال كۈنى كۆپىنچە بىرى ئۇيغۇر رەھبەرلىكىنىڭ
ئاۋازلىقى ئۈچۈن ئۇلۇغ ئامېرىكا دۆلىتىنىڭ ھەققەت ئاۋازىنى ئاڭلىتىپ
كەلگەن ئامېرىكا ئاۋازى رادىيوسى 5-فېۋرال غۇلجا ۋەقەسىنى دۇنياغا
يەنە بىر قېتىم ئاڭلاتتى. ئەپسۇسكى، رادىيو ئاڭلىتىشتا ئامېرىكىغا قېچىپ
چىققان باھانە بىلەن ھازىر ئىشلەپ تۇرۇۋاتقان خىتاينىڭ سابىق
ئىشلەپ چىقىرىش ئارمىيىسى جەسۇر ئابدۇللا بارات، سابىق شىنجاڭ ئاكادېمىيە
سىدىق ھاجى روزى بىلەن سۆھبەتلىشىپ تۇرۇپ قالدى. سىدىق ھاجى
شۇنداق دېدى: " مەن ۋەتىنىمىزدە بولۇۋاتقان بىھۇدە قان تۆكۈلۈشلەرگە
قارشىمەن. سەۋر قىلىشىمىز كېرەك. جۇڭگو ھۆكۈمىتى بىرلىكتە بولسا بىز
ئۇنى بىزنىڭ ئاۋازلىرىمىزنى ئاڭلاپ ئاڭلاشقا مەجبۇر بولىدۇ ". ئا. بارات
شۇنداق دېدى: " غۇلجىدا بولغان ئىشلار مېنىڭچە تىنچ ئىسيان بولغۇ-
زۇلغان ئىشلار. بىز مەسىلىنى تىنچ قان تۆكمەي ھەل قىلىشىمىز كېرەك ". 1992-
يىلى قېچىپ چىققان باھانە بىلەن ئىسيانغا ئۇرۇنۇپ ۋە ۋەتىنىنىڭ مۇھىم
ئىشىنى قىلىپ كېلىۋاتقانلار يەنە نېمە؟! " ئابدۇلھەكىم باقى 1997-يىل 2-فېۋرال
مۇھىم بىر يەردە ھېچ ئىككىلەنمىگەن ھالدا: " ھازىر شىنجاڭدا 60 مىليون
خەنزۇ بار؟! " دەپ ۋە تىنىمسىز خىتاي پاراسىتىنى مىللىيمىز ئۇيغۇرنىڭ
12 مىليون نوپۇسىدىن ئىككى ھەسسە ئاشۇرۇپ كۆرسەتكەن. مەككە
رابىتە ئىسلامىيەنىڭ مۇھىم ئىشىنى قىلىپ كېلىۋاتقان ئۇيغۇرلاردىن رەھمەتۇللا
تۈركىستانىنىڭ كۆپىنچە بىرى ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى ئىچىدە دەپ كېلىۋاتقان
ۋەزىيەتنى بىرلا، " بىز ئۇيغۇرلارغا قايەردە ياخشى شارائىت بولسا
شۇ يەردە بالىلىرىمىزنى ئوقۇتۇپ تەربىيىلەپ كەتسەك باشقا يول كېرەك ئەمەس "،
بۇلتۇر دېمەك بىرى مۇشۇ سۆزنى بىشكەكتىكى سابىق ئىشەنچلىك قارىشى نۇرمۇھەممەت
كەنجى ئەپەندىم ئابدۇللا ئىشىتىپ: " بىز ئۇيغۇرلار رىغادا ۋەتەن كېلىپ قالغان ئەمەس،
قاچان تىنچ بىر يەردە خالىسە قىلغاندا بىزنىڭ مەسىلىمىز ھەل بولىدۇ " دەپ كېلىۋا-
تىدۇ. مانا، بۇ ئاچچىق سانىتىق - خاتىرە ... يىل سۆزلەر سۆزلىنىشتە
قىلىنماسلىقى مۇمكىنمۇ؟ ئۇلار مەجبۇر ئىكى ۋەتەنپەرۋەرلەر ئۇرۇشىدىن يىل كۆزدە
سانىلىدۇ. ئۇلار مەجبۇر ئىكەن تۇرۇپ ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ خىتاي تۈرمىسىگە سو-
لىنىشتا مەن ۋە بولغان سۇلتان ماخسۇت مەسئۇد ئەپەندىنىڭ قايتىپ تۈرمىگە چۈشكەن
بۇ يەردە مەخسۇس ئادەم چىقىرىپ ئالمۇتىدا بارلىقى، يوقۇرقى سۆزلەرنىڭ
مۇتەللىپلىرى ئەمەلىيەتتە كىمنى ۋە كىملەرنى قىلىۋاتىدۇ؟ بۇنى مۇلاھىزە قىلىپ
ئۇلارنىڭ قىلمىشى ئۈستىدە، ئۇلار بۇ سۆزلەرنى ئۆز خوجايىنلىرى
خىتاينىڭ كۆزىگە، ھازىر خىتاينى قوللىغان ئەجنەبىلەرنىڭ يۈزىگە قاراپ
دەۋاتىدۇ. سۆزسىز، كېچىكمەيدۇ. بۇ ئاسارەتتىكى خەلقلىرى ئۈچۈن ئۇلۇغ
ئىنقىلابىمىزنىڭ ھەربىي سوتى ئالدىدا جاۋاب بېرىدۇ!

ئەزىز شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىنى قىلغانلار!
ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ مېھرىۋان قۇچىقىدا بولسا قىممەتلىك ۋاقىتلاردىن
بېرى 10 مىڭ سىياسىي مۇساپىرلار شەرقىي تۈركىستان ۋەتەنپەر-
ۋەرلىرى قۇربانى بولۇپ يەنە يوقىرىقى دۇنياغا چىقىپ ئۆزلىرى بىلەن
قىرغىن قىلىنىپ كۆرۈشتى. بىز ئەمدى ھېچقاچان يەنە ئاسارەتتە قالمايمىز،
ئۇلۇغ تەڭرىمىزنىڭ قۇرۇلتىيىدا. كەلگۈسىدە ۋە ئۇلار دائىرىلىرىمىز
ئىچىدە ئۇچرىغان قىزىللىق كۆزىدىن چىققۇچى - بۇ كۈرەشنى ئاخىرقى غەلىبىگە
ئېرىشمىگىچە توختىمايمىز. مىللىي ئازادلىق ئېرىشمىگىچە بىزنىڭ دۈشمىنىمىز
ئۇنى تونۇتقان ئەركىن تۇغۇلغان ئېزىلگەن بىزنىڭ سەبەبلىك، بىز ئۇلۇغ ئاللاھ
مەدەتكار، ئۇلۇغ ۋەتەن، ئۇلۇغ خەلقىمىز يار!

تۈرك ئاتا، 1998، 15-فېۋرال

مەرھۇم مۇجاھىد ھاشىر ۋاھىدنىڭ

ۋەسىيەتنامىسى:

" شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىي مىللىي بىرلىك سېپى تەشكىللىنى
بىلەن بولغان كونا دوستلۇق مۇناسىۋەتنى ئېھتىرام بىلەن
ئەسلەپ مەلۇم قىلىش كېرەك. ئۇنىڭ يۈزى بەلك رەھبەرلىكىنى
يادرو قوغداپ تۇرۇش بىلەن مەسىلىنى تالىشىپ ئىشنى قىلغان
ياخشى، بىرلىكنى كۆز قارىچۇقىدەك ساقلاڭلار ".

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز ئۇيغۇرستاننىڭ تەبىئىي خەرىتىسى ھەر بىر ئۇيغۇرنىڭ ئۆيىدە بولسۇن.

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز ئۇيغۇرستاننىڭ سىياسىي خەرىتىسى بىرىنچى قېتىم 1947-
يىل 1-نويابىر كۈنى (ئۇ كۈنى بىرىنچى قېتىم 50 يىللىق خاتىرە كۈنى) چوڭ چەك شە-
رىتى دۇنيا خەرىتىسى ئىچىدە ئىككى سىزىق بىلەن خىتاي ئىمپېرىيىسى بىلەن
بىرلىشىپ بىر يېڭى ئۇلۇغ چىقتى، ئۇنىڭ بۇتۇن چېگرىلىرى دۆلىتىمىزنىڭ
ئاي يۇلتۇزلۇق بايراقلىق ئۇيغۇرلىرى قالدۇرۇلغان ئىدى. ئەپسۇسكى، ئۇ خەرىتىنى
تارىخنىڭ مۇناسىۋەتلىك قالغان ئالىم جانابى ماكسىم بوغدانوۋ ئالدىدا ئىشلىگەن بولۇپ نەشر قىل-
دۇرغان ئىدى. ئۇ خەرىتە نەشر قىلىنغاندىن كېيىن تارىخقا ئاي بايراق ئەنئەنىسى بىلەن
تەشۋىقات ئۇيغۇرلارنىڭ يېڭى تارىخچى يۈسۈپبەك مۇخلىسىنىڭ ئالاھىدە
بويىچە رەسسام ئابدۇللا زىيا ئابدۇللا ئەرسىن (ئۆتكەنىي ھازىر تۈركىيە،
ئالمۇتىنىڭ دوستلۇق مەھەللىسى تۇرىدۇ) سىزىلغان ئىدى. خەرىتە نەشر
قىلىنغاندىن كېيىن چوڭ چەك شەھەرلىك خەلق كۈلۈبىنىڭ ئىچىگە چاپلىنىپ، بىر
يىل بويى كۆرگەزمە قىلىنىپ، كۆپ كىشىلەرنىڭ خەزىنىسى قىلىنغان ئىدى.
1953-يىلى يوگوسلاۋىيە كومپارتىيەسىنىڭ باش كاتىپى مەرھۇم تىتو جاناب-
لىرى دەل موشۇ خىتاي مەسىلىسى بويىچە ستالىن بىلەن ياماننىپ قالغاندا،
يوگوسلاۋىيەنىڭ نەشرىيات فېدراتسىيەسى " بوربا " گېزىتى خۇددى يوقىرىقى ئۇلۇغ ۋە-
تىنىمىز ئۇيغۇرستاننىڭ ئىمپېرىيالىستىك خىتاي خەرىتىسىدىن بولۇپ كورسىتىپ،
تارىختا تۇنجى قېتىم ئاجايىپ بىر دادىل ئىشنى قىلغان ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن
خىتاي رەزىلىرى ئابلىرىنى ئالتۇن تۈرلۈكچە ياماتقان ئىدى.
مانا، قولىڭىزدىكى ۋەتىنىمىزنىڭ بۇ تەبىئىي خەرىتىسى يوقىرىقى ئىككى تارىخىي
ھەقىقەتنى ئاساسىي قىلىپ گېزىتىمىز تەرىپىدىن خىتاينىڭ " جۇڭگونىڭ يەر
شەكلى ئاملىق چوڭ خەرىتىسى " ئاپچى بىلەن قىسىپ ئېلىپ، ئۇنىڭ ئانا يەر
نەتىجىلىرىگە كەلتۈرۈلدى. بىز ئىشىنىمىزكى، بۇ كۈنى قەھرىمان ئەجدادلىرىمىز ئاتقان
بۇ ئۇچىنچى خەرىتىلىك تۈرىدۇ - ئەنە ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ ئۆزىنى خىتاي
باسقۇنچىلىرىنىڭ زۇلۇم چاڭگىلىدىن ئەبەدىي بولۇپ كېتىشىمىز بىلەن ئۇ ئا-
خىرقى قېتىم ماھىيىتى بىلەن ئەمەلگە ئاشقۇسىدۇر!

ئالمۇتا خەۋىرى

مەلۇمكى، شۇ يىل 5-فېۋرال كۈنى ئۆتكەن يىل سوئىشقان ئەھمىيىتى غۇلجا
نەلقىنىڭ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى قەھرىمانلارچە ئاماپىش ئۆتكۈزگەن،
خىتاي جاللاتلىرىنىڭ بوۋاقلىق ياشلارنى ئاتقانلىقىغا قارشى ئامانىچە بىر يىل تولغان كۈن.
بۇ قەھرىمانلىق - پاجىئەلىك كۈنى ئالمۇتىدا يەنە شۇنداق قايغۇلۇق ئىسمائىل ئۇيغۇرلار
15-فېۋرال كۈنى مېھمانخانىدا ئەزىز چىراق ئىچىدە ئاتاپ ئۆتۈشتى، بۇ خەۋىرىلىك سۆز-
... ئىشتى.
... ، مۇنەۋۋەرلىرى، ھەربىيە ۋە ئەنسۇنلار ئىچىدە ھاجى ئىسمائىل
ئاتاپ ئېيتقان تەزىيە مەرسىم ... قاتناشتى.

ئۇلۇغ ۋە تىنىمسىز شەرقىي
تۈركىستاننى سۆيەيلى ۋە
ھىمايە قىلايلى!

ئەزىز دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاننى
خىتاي پەنجىسىدىن ئەبەدىي
قۇتقۇلدۇرايلى!

خىتاي فاشىستلىرىنىڭ ئاتوم سىرىنى ئېچىپ
«قانۇنىي نىزام» دېگەن قۇللۇق كىشىنىنى چېقىپ،
ئۇلۇغ ۋە تىنىمسىز شەرقىي تۈركىستاننى
خىتاي ۋەھشىتىدىن مەڭگۈ قۇتقۇلدۇرايلى!

پەۋقۇلئاددە سان

شەرقىي تۈركىستان ۋە تەنپەرۋەرلىرى خەلقئارا ئۇيغۇر سىياسىي
مەركىزىنىڭ مۇھىم چاقىرىقلىرى.

2

1986

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!
بىز بۇ سەھىپىمىزدە ھەربىرلىرىڭىزنىڭ دىققىتىگە ناھايىتى مۇھىم بىر مەسىلىنى تونۇشتۇرۇپ بېرىپ، پۈتۈن كۈچىمىز ۋە ھوشيارلىقىمىز بىلەن ئۇنىڭغا قارشى چىقىشىمىزنىڭ زۆرۈرلىكىنى ئالاھىدە تەۋسىيە قىلىپ ئۆتىمىز.

1

شۇ كۈنلەرگىچە ۋەتىنىمىزدىكى كۆپچىلىك ۋەتەنداشلىرىمىز بىلەن چەت ئەللەردىن بېرىپ قايتقان ھاجىلىرىمىز ئۆزلىرىنىڭ بىر نەرسىنى ئەمەس، ئىلگىرىلىكلىرىنى ئىزھار قىلىپ: «خۇداغا شۈكرى، خىتاينىڭ شۇ قەدەر ۋە تىنىمىزنىڭ شەرقىي ئىشغالىنى ئاياق ئاستى قىلغان ئىشلار يوق، چوڭ قۇتلۇق ماكان قەشقەر دېگەن ئەزەلدىن كېيىن دە بىسە نە قىلالمايتۇق» - دەپ ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى تەسەللىي بېرىپ كەلمەكتە ئىدى. ھەقىقەتەن ھەم خىتاي ۋە ھەشلىرىنىڭ شۇ قەدەر ئۇلۇق خاقانىيە (قاراخانىيلار) سەلتەنىتىدە مەدەنىيەت ئىلىرلىكنىڭ ئۇچىغى قەشقەر دېيەلە ۋە سەگە ئېتىقى كۆپلەپ يەتمىگەن ئىدى.

بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ مانا، بۇ سوئالنىڭ جاۋابى شۇ كۈنگىچە سىر بولۇپ، بۇنىڭ تېپىشى قانداق قىلىپ بولۇشى مەخپىي ئىشلارنىڭ بۇ شەرقىي جۇڭغانلىغى بىزنىڭ دىققەت ئېتىبارىمىزدا بولۇپ كەلگەن ئىدى. بۇ جاۋاب دەھشەت ۋە خەشەت تۇنىغا يۈرەكلەرنى، خىتاي خىيانەتچىلىرىنىڭ ھەقىقىي فاشىستلىق جىنايەتلىرىنى تەخمىن ئاچىدىغان بۇ سوئالنىڭ جاۋابى بىزگە بۈگۈن ئېنىق مەلۇم بولدى. ئۇ بولسا: 1960 - يىللىرى جاللاد ماۋ: «ئىشتا سىز قالسا قۇمۇ ئاتوم قوراللىغىغا بولۇششۇ شەرت» دەپ تۇنجا ئاتوم ئۇسكۈنىلىرىنى ۋە تىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا يەرلەشتۈرگەن. فاشىست ۋالىق: «بىز ئەرەپتىن شىنجاڭغا چىقىرىلغان خەنسۇ قېبىلىسى شېڭ جۈنگگونىڭ ئەنىق قىممەت ئىلىملىك كىتاپلىرى. شۇنىڭغا ئولاردىشەرنىسۇ تۈردە تۈرت - سېرىق بايانلىرى، تىچ يەرلەرىنى ئەگەلەك ئىشلىتىپ گە ئېلىپ قىلىپ، بۇ ئۇسكۈنىلەرنى چىققۇسى ھەرقانداق زىيان زەخمە ئېتىش مۇۋاپىق قىلىشتۇن ...» - دەپ مەخپىي ئاپىشۇرغان. فاشىست ۋالىق جاللات بۇ جىنايىتىنىڭ بۇ جاۋابى قاتىلىنە بولۇپ يېغىنى ناھايىتى خاتىرجەم ئۆتكۈزۈلگەن. بۇ ئۇچىغا چىققان ۋەھشىيانە خىيانەتنى بىلمىگەن بىچارە مىللەتلەر قانداق قىلىپ بىر ئەمەلنىڭ گىرىپتارىغا بولۇپ قالدى بۇ بىزنىڭ جىسمى قەيسەنىڭ خورلىنى بولۇپ كەلگەن.

يېنە بىر مەلۇماتقا قارىغاندا، بىر جىنسلىك شۇ كۈنگىچە چەتئەلدىكى شەرقىي تۈركىستانغا بىر ھەققەتمەن تىلىلىك زامانىۋىي سانائەت مۇئەسسەسەلىرىنى قۇرۇشقا ئائىلىقى ۋە شۇ قاتاردا 1988 - يىلى پاكىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى ھەدىيە قىلغان بىر مىلليون ئامېرىكا دوللىرىغا قەشقەردە ئەسەبىي، تۈرۈم مەيدە ئىشپاخانە سالىمىزدەپ تۈرلىكىنى ئايۇپ قىلىشى بىر جىنسلىك ھوشۇ ۋەھشىيانە قەستى ئۆزيە يېلى بولغان. ئەمەلىي، بىزنىڭ بىزگە شۇ بىر ھەقىقەت مەلۇم بولدىكى، ۋەھشىي خىتايلار ۋە شۇ 60 - يىللىرىنىڭ ئوتتۇرىلىرى ئاتوم تەتقىقاتى تەجرىبىسى شەرقىي تۈركىستانلىقلار قىرىلىشىدا قىلىپ، ئۇزۇنغا چىققان خىتايلار ئانا ماكانى قالسۇن؟ قاچانغىچە بولسۇن بۇ ئاتوم - يادرو تەرەققىيات ... بىزگە نە چىقىم بولسۇن ئۇچۇن قەشقەر دېيە

تەرەققى ئىسلامچىلىق ئاساسىدا سانائەت ھەققىدە يېڭى سىلەرگە قوزغۇلمىسۇن دېگەن غايەت
ئىغۋاجىنايى قارا نىيەت بىلەن بولغان. بېيجىڭنىڭ بۇ قارا نىيىتى ئۇيغۇر قىزلىرىنى سۈرگۈن قىلىش
ئارقىلىق ئاھالىنى كۆپ كۆچۈرۈپ ئۇلارنى سىڭدۈرۈشكە ئۇرۇنۇش. ھازىر يەنە شەرقىي تۈركىستاننىڭ
ئەڭ مول ۋە يىلقى قوغۇنلىرى بىلەن ئاجايىپ نەشپۈتلىرى بوغالىقتا مۇبتىلا
بولۇپ كورلىنىڭ نەشپۈتلىرى 50 يىلدىن قۇرۇپ كەتكەن.

2

ئۆتكەن نەشرىمىزدە قىلغىنىمىزدەك، خىتاي قارا نىيەتلىرى ۋە قەھرىمان ياشلىرىمىز بىلەن
ستۇدېنتلىرىمىزنىڭ تەلەپلىرىگە بىر تەرەپتە «جاۋاب بېرىمىز» دەپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋاتسا،
ئىككىنچى تەرەپتە سىلىستىمىز كۆرگۈنىڭ ئىغرىقا خارەت يېڭى بىرگە سارەت تۈزۈشنى قوزغۇشقا
باشلىغان. مەسىلەن، تۇرپاندىكى خىتاي مەمۇرلىرى ٧٠ مىڭ ئالتۇنلارنى ئالماپ چېقىپ 500 دىن
ئوشۇق «تەرتىپ ساقلاش» خادىمىنى قويغان. ئۇلار 58 مىڭ ئائىلە بىلەن (74%) نەتىجە -
سە تۈزۈپ ئۇلارنىڭ قايسىغا «تەرتىپكە بويسۇنغان ئائىلە» دېگەن ئاختا ئاسقان. ئۇ -
رۇمچى دائىرىلىرى بۇ چارىنى ماختاپ پۈتۈن شىنجاڭ بويىچە ئاناتاپ يايىدۇرۇشقا بۇيرۇغان..
مانا چىدىغۇسىز مەسخىرىلىك چارىنى نېمە دېسەك بولىدۇ؟ بىز شۇ نادانلىقنى ھايۋانىمىزكى،
بۇ شۇ كۈنكىچە ئىغىزدا «جۇڭگوچە دېموكراتىيە؟!» دەپ خەلقىمىزنىڭ كۆزىنى بويايدىغان خىتاي
ئۆلكىلىرىنىڭ يېڭى بىر قوللىق تۈزۈمى بولۇپ، ئۇلار بۇ تۈزۈم ئارقىلىق ياشلىرىمىزنىڭ ئەمەس، پۈتۈن
خەلقىمىزنى ئەنسىرى خورلاش ئارقىلىق بويۇنغا ئاختا ئېسىلغان مەخسۇس ئەدەتلىك ئىگىلەپ مەخسۇس
ئادەملەرگە ئايلاندۇرۇشنى قەستلىگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. خىتاينىڭ بۇ قىلمىشى ئاسارەتنىڭ
ئەڭ سەت ئىپادىسى بولۇپ ھەممە ئەلنى بېسىقتۇرۇش ئۈچۈن قوللىرى كۆرۈنۈۋاتىدۇ. بېيجىڭدىكى -
تۇرلىرى ئاپرېل 6 - 9 غىچە ئۆتكۈزۈلگەن يەر قوغلاش سەپەرلىك يىغىنىدا خەلقى
ئۆز ئىسمى ئۈچۈن ئىنتايىن زور تەرەققىيات، بۇ ئىشنىڭ بىر پۈتۈن خاتالىقىنى ئېلىپ تاشلاشقا
ئۆلتۈرۈش دېگەن ئوخشاش تېبىئىي قانۇنلار ئالىدى. شىنجاڭ ھازىر بۇ قانۇنلارنى ئا -
ھالىگە چىدىماي ئۆزلەشتۈرۈۋاتىدۇ.
بۇ مۇناسىۋەت بىلەن بىز ھەربىر ۋەتەنداشلىرىمىزدىن شۇنى ئۈمىد قىلىمىزكى، خىتاينىڭ
ھەر قانداق قاتتىق دېكتاتۇرىسى بىلەن تېررورلىرىنى قوبۇل قىلمايلى. پەقەت ئۆزىمىزنىڭ بولۇپمۇ ئاختا
ئېسىپ ھۆرمەت قىلغان ئاپلارنى قوغداشتەك مەسخىرىلىك ھاقارەتلىرىنى قوبۇل قىلمايلى. خىتاي ئۆزىنىڭ
خۇمارلىرى قانچىلىك ئاتوم - ياكى دېگۈلۈك يوقىتىشنى قىلسا قىلسۇن، ئۇنى قوبۇل قىلمايلى. پەقەت
ئۆزىمىزنىڭ مەۋجۇتلۇق تۈرمىسى ئۆستىمىزدە بىرەر ئاتوم - ياكى دىنى تاشقىنىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىد -
يىشىنى قوبۇل قىلمايلى. ئەزىز ۋەتەنداشلار، ياشلار. تۇرۇشچىلار، قوزغىلىڭلار! ئۆزىمىزنىڭ ئۈچ ئوخشىمىغان
ئىرادىنى كەلتۈرەيلى بىلەن بويۇنلارغا ئېسىلغان قۇللۇق ئاختىلىرىنى ئېلىپ چىقىپ تاشلاڭلار! خىتاي
زۇلۇمىغا قارشى ... تەشكىللىنىڭلار. ھەقىقىي مىللىي ھەم قانۇنىي ھوقۇقلىرىڭلارنى ئۆزۈڭلار
... ئالدىنقى ئارقىدا ئۆزىمىزنىڭ ئادەملىرى جارە 3 - ... ئۇلار
... بۇ بىزنىڭ مۇقەددەس ۋەزىپىمىز - تەقدىرىمىزنىڭ ئاخىرقىسىدۇر.
... ... باسقۇنچىلارغا ئۆلۈم!
... ... خەلقىمىزنىڭ ئۇيغۇرچە ئىستىقلالى!

УЧАСТНИКАМ ПРЕДСТОЯЩЕЙ В ДЕЛИ УП КОНФЕРЕНЦИИ ГЛАВ ГОСУДАРСТВ И ПРАВИТЕЛЬСТВ НЕПРИСОЕДИНИВШИХСЯ СТРАН.

От редакционной коллегии международного органа уйгурских партиотов "Шаркий Туркестан авази".

Уважаемый участники УП конференция глав государств и Правительств неприсоединившихся стран, газета "Шаркий Туркестан авази" от имени всех уйгурских патриотов сердечно поздравляет Вас и желает в движении неприсоединения больших успехов в его благородной, гуманной деятельности. Движение неприсоединения – это объединение усилий всех борцов за дело национального и социального освобождения. И за свои 20 лет оно превратилось в мощный, влиятельный фактор международной жизни.

Но мы, уйгуры, очень сожалеем, что на этой конференции не присутствуют представители народов Восточного Туркестана, независимое государство которых в прошлом имело разносторонние отношения с соседними странами.

Из истории известно, что как в далеком, так и недавном прошлом славные сыновья уйгурского и индийского народов сделали очень много для развития торговых, культурных и дипломатических отношений между Восточным Туркестаном и Индией. Много книг написано об истории традиционных дружественных связей народов Афганистана, Пакистана, Цейлона, Непала с народами Восточного Туркестана. Об этом очень хорошо сказано, в частности, в книге "По древнему пути", бывшего министра иностранных дел Индии

господина Ш.Ш. Меннона, побывавшего в 1950 году на родине уйгуров в Восточном Туркестане.

Народ Восточного Туркестана с давних времен имел дружеские связи также с народами арабских стран, Ирана, представители которых являются участниками предстоящей УП конференции глав государств и правительств неприсоединившихся стран. Хотелось бы особенно подчеркнуть, что в укреплении всесторонних связей и отношений между народами Восточного Туркестана и Ирана, а также арабских стран, Афганистана, Пакистана большую роль сыграла наша общая религия - ислам.

Но тысяча раз обидно, что народ Восточного Туркестана, имеющий богатую культуру, древнейшую историю, богатую традицию, национального государства, народ, который в свое время внес большой вклад в развитие цивилизации, с 60-х годов ХУШ столетия оказался под игом китайских захватчиков, с того времени восточные туркестанцы лишились своей национальной самостоятельности, возможности развивать свою культуру, литературу, традиции, а родина уйгуров Восточный Туркестан превратился в колонию Китая.

Колониальный гнет китайских агрессоров в Восточном Туркестане был до того жестоким, что местные жители неоднократно поднимались на борьбу за свое человеческое право жить. Однако народно-освободительные движения народов Восточного Туркестана подавлялись беспощадно. Они убивали не только воинов-уйгуров, но и стариков, женщин и детей. Только в 1869 году во время завоевательного похода палача уйгурского народа Зозунтана было истреблено более одного миллиона восточнотуркестанцев, не пожалели даже грудных детей. А за последние 33 года, т.е. после того, как в 1949 году к власти пришли китайские новые социал-империалисты истребили 2,5 миллионов наших соотечественников

в Восточном Туркестане. Теперь маоистская фашистская диктатура запланировала переселить в Восточный Туркестан 100 миллионов китайцев из центральных районов Китая. И это даст возможность маоистам уничтожить уйгуров Восточного Туркестана как нацию.

Перед лицом такой смертельной угрозы, редакционная коллегия международного органа уйгурских патриотов - газета "Шаркий Туркестан авази" обращается к Вам, участникам УП конференции глав государств неприсоединившихся стран с убедительной просьбой оказать содействия 26 миллионному народу Восточного Туркестана в его борьбе за право жить на земле как человеку, принять все меры, чтобы китайские империалисты не ликвидировали уйгуров как нацию, помочь сохранить нашу Родину - Восточный Туркестан.

Мы призываем участников УП конференции решительно осудить политику геноцида, проводимую китайскими колонизаторами в отношении уйгур и других национальных меньшинств Китая. В связи с этим мы полностью поддерживаем требования тибетских патриотов, которые изложены в письме, направленном Вам. Ставим Вас в известность, что народ Восточного Туркестана как у себя на Родине, так и за ее пределами, ведет борьбу против китайского гнета и призываем всех оказать поддержку и помощь многострадальному народу Восточного Туркестана в его борьбе. за освобождение Родины от китайских неоколонизаторов.

Газета "Шаркий Туркестан авази" выражает надежду, что участники УП конференции глав государств и правительств неприсоединившихся стран выразят свою солидарность с освободительной борьбой народа Восточного Туркестана и окажет ему поддержку.

С уважением
Редакционная коллегия газеты "Шаркий Туркестан авази" -
Международного органа уйгурских патриотов.

" 10 " [illegible] 1983 г.

مىللىتىمىزنىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن جەڭ قىلايلى !

خەلقىمىزنىڭ ھۆررىيىتى ئۈچۈن كۈرەشەيلى !

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ دۆلەت سىياسىتى

(لايىھە)

« دۆلەت مىللەتنىڭ ئالتۇن بۆشۈكىدۇر. بۇ بۆشۈككە بولغۇچى تۇرسا ئادەمنىڭ قەلبىگە ئەڭگۈشتەر باسماقتۇر. »

1987

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ دۆلەت سىياسىتى

بىرىنچى باپ

مۇقەددىمە

شەرقىي تۈركىستان بۇ دىياردا مىڭ يىللاردىن بېرى تىنچ ئاتىلە بولۇپ ياشاپ كەلگەن تۈرك تۈركىي خەلقلەر — ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز لارنىڭ مۇقەددەس ئانا ۋەتىنىدۇر. بۇ دىيارنى ئۇزۇنغا ئەن بۇرۇنقى ئەسىرلەردە بۇ تۈرك قەبىلىلىرى خەلقلەر بىلەن بىللە بۇ دىيارنى ئۆز بەلگە ئەن قىلىپ، ئايرىم مىللەت شەكىللەنگەن تۇرپان تۈركىي خەلقى ئۆز بەلگە، ئەنچى تۈركىي خەلقى ئاتالار بىلەن رۇسلارنىڭ كۆپچىلىكى كېيىنكى يىللاردا ئۆز ۋەتەنلىرى ئۈچۈن بېشىنى مۇناسىۋەتلىك بىلەن ئەمدى ئۇلارنىڭ قالغان ئاھالىسى ئايرىسا ئىلمىي ئەسلىرىدە ئايرىم مىللەت بولۇش سالاھىيىتى تۈگەنتى. بۇ تىلنىڭ ئائىلە ريا ئۇيغۇر، قازاق يا قىرغىزلار تەركىبىدە ئۆز ھوقۇقلىرىنى تولۇق بەھرىمەن بولماقتا. شەرقىي تۈركىستاندا قولدىن كەلگەن ھەرقانداق دۆلەت مانا ھوشۇ ئۈچ تۈركىي خەلقلەرگە مەنسۇپتۇر.

شۇنىڭ بىلەن شەرقىي تۈركىستان بۇ دىياردا XIII ـ ئەسىردىن بېرى تۈركىي خەلق لەر بىلەن تىنچ ۋە ئىناق سۈيۈنۈپ ياشاپ كېلىۋاتقان مانغول - قالماق خەلقلىرىنىڭ ئاۋامى ئىسمىدۇر. خىتاي مۇستەملىكىلىرى ئەرەبچە بىلەن XVIII ـ ئەسىردە شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلىپ، XIX ـ ئەسىردە كەلگەن ۋە دىسىدىن مەجبۇرىي كۆچۈرۈلۈپ چىقىلغان شۇنچە - سولۇنلار، تارىختا ئېرىلىپ باشقا يانا ئائىلە بىر كېلىپ يەرلىك قالغان تۈڭگانلار بىلەن ئاۋامى بىلەن ۋە ئامرى ئادەمسىدىن باشقا ئايانىلە بىر كېلىپ قالغان تۈڭگانلار بىلەن تارىخچىلار شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاساسلىق مىللەتلىرىدۇر. بۇ ئۈچ خەلق شەرقىي تۈركىستاندا تەسىس قىلىنغۇسى ھەرقانداق مىللىي دۆلەتنىڭ ئىگىلىرى ۋە ئۇزۇن ھوقۇقلىرىنى تولۇق بەھرىمەن بولغۇسىدۇر.

خىتاي - چىڭ قاچان ۋە ھەرقانداق شارائىتتا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاساسلىق مىللىتى بولالمايدۇ. ئۇلار كەلسە ئەسلى مەڭگۈ شەرقىي تۈركىستان مىللىي بولالمايدۇ. ئۇلار ئاسلىقتا شەرقىي تۈركىستاننىڭ مەڭگۈلۈك قوغلاپ چىقىرىلىدىغان سىياسىتى ۋە قانچە نىۋاملار مەڭگۈ ئىسۇپ قىلىنىشى تۈرۈپ كەلگەن پۈتۈن تۈرۈزۈم سىياسەت. ۋە نەتىجىدە 47 مىللەت يا - خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى 1980 - يىللاردىن بېرى؛ « شىنجاڭدا 47 مىللەت يا - شايدۇ ... » دېگەن غايەت خەتەرلىك بىر يالغاننى تويۇپ چىقىرىپ، بۇنىڭ مىللىي ئەۋلىيالىق شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي ھوقۇقلىرىمىزنى ئائىلە ئىتتىقاقلىقىمىزنى ئىغۋا قىلىپ كەلمەكچى بولماقتا. شەرقىي تۈركىستاننىڭ دۆلەت سىياسىتىدە خىتاينىڭ بۇ ئەندىكى ئىغۋا كىشىلىرىنى ۋە. شەرقىي تۈركىستاننىڭ 47 مىللەت 13 دېگەن تېرىمدىكى تۈرۈپ قويىدىغان قاخشاتقۇچ زەربە بېرىلىپ، ۋە دېگەن چىقىرىلىپ تاشلىنىدۇ. بۇ دىياردىكى پۈتۈن تىل ئىسلام سىستېمىسىغا بە دېگەن ...

ئىككىنچى باپ

دۆلەتنىڭ مىللىي نامى، بايرىقى، دۆلەت بەلگىسى بىلەن دۆلەت شەھىرى، پايتەختى ۋە نارمىسى

1-ماددا: دۆلەتنىڭ مىللىي نامى ۋە تەشكىلىنىڭ ئاتىلىشى

شەرقىي تۈركىستان دېگەن ئىسىم بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ بىردىنبىر قانۇنىي ئىگىسى ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ نامى بىلەن قوشۇلۇپ: «شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى» دەپ ئاتىلىدۇ.

2-ماددا: دۆلەتنىڭ مىللىي بايرىقى قاچانكى ئاساسىي قانۇن تۈزۈلۈپ رەسمىي يېڭى دۆلەت بايرىقى تەستىقلانغىچە ئەنئەنىۋى ئاي يۇلتۇزلۇق يېشىل تۇغ دۆلەت تۇغى بولۇپ جەۋلان قىلىدۇ.

3-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت بەلگىسى 1933-يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت بەلگۈسى يەنى، ھايات سىمۋولى بۇغداي، تۇغ ئىشانى ئاي، كۆز ئىشانى ئالغان يېزىلغان تۇرۇق ئىشەنچ، ھۆررىيەت (دېموكراتىيە)، ئادالەتتىن ئىبارەت تۆت يۇلتۇزنى ئەسۋ بولغىنى بەلگە بولۇپ بەلگىلىنىدۇ.

4-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت شېئىرى ئانا ۋەتىنىمىزنىڭ مىللىي قوزغىلىش ۋە مىللەتلەر ئىچىدە جارى قىلىپ كەلگەن ئىنساننىڭ مۇزىكىسىنى جانلىق تەلەپلىرى ئاساسىدا تۈزۈلگەن مۇزىكا شېئىرى بولۇپ تۈزۈلىدۇ.

5-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھەر قانداق ئىچكى ۋە تاشقى خىزمەتلىرىدە مۇراجىئەت قىلىش ئۈچۈن ئۇيغۇر تىلى مەركىزىي ئاساس، مىللىي ئارخىپ بىلەن سانچىلىپ قىسقارتىلىدۇ.

6-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى ۋە دۆلەتنىڭ ئۈرۈمچى شەھىرى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپى رايونى قىلىپ بەلگىلىنىدۇ. بۇ شەھەر رەسمىي پايتەخت سالاھىيىتىگە ئىگە بولغۇچە ھازىرقى مەركىزى دۆلەت پايتەختى بولۇپ تۇرىدۇ.

ئۈچىنچى باپ

دۆلەتنىڭ مىللىي تەۋەلىك چېگراسى

7-ماددا: شەرقىي تۈركىستاننىڭ تەۋەلىك زېمىن چېگراسى - ياۋروپا ئاسىيانىڭ مەركىزى ئاسىيا قىسمىغا تۇتاشقان بولۇپ، دۆلەت قوشنىلىرى بىلەن چېگرىلىنىدۇ. شەرقىي تۈركىستان شەرقتە (ئە نۇسى قىرغىزىستان)، جەنۇبتا ھىندىستان ۋە تىبەت، غەربتە قىرغىزىستان، قازاقىستان، تاجىكىستان، ئافغانىستان، پاكىستان (قوشنىسى)، ھىندىستان (ئاسام ۋە كەشمىر)، ۋە شىمالدا موڭغۇلىيە ۋە روسىيە بىلەن چېگرىلىنىدۇ. 5400 كىلومېتىر چېگرىسى بار. ئومۇمىي يەر كۆلىمى 1 مىليون 710 مىڭ كىۋادرات كىلومېتىر. ئۇيغۇر ۋە باشقا مىللەتلەر 1949-يىلى شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى تارىختىن بۇيان شەرقىي تۈركىستان ئاساسلىق بولۇپ كەلگەن زېمىنىدۇر.

8-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ بۈگۈنكى تەۋەلىكى ئاستىدىكى زېمىنى ئەسلىدىكى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ياشىغان ۋە ئىگىلىگەن زېمىنلارنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، يوقىتىلغان زېمىنلارنى قايتۇرۇش مىللىي ۋەزىپىمىزدۇر. كېلىشىم ئارقىلىق ياكى باشقا ئۇسۇللار بىلەن يوقاتقان زېمىنلارنى قايتۇرۇش شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ باش ئىستراتېگىيىسى ھېسابلىنىدۇ.

تۆرتىنچى باپ

دۆلەت تۈزۈمى ۋە ھاكىمىيەت شەكلى

ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەسىرلەردىن بېرى مۇقىم ۋە مۇستەقىل بىر مىللىي دۆلەتنىڭ بولالمىغانلىقى تۈپەيلى بىر دىيار مۇقىم ۋە مۇۋاپىق بىر دۆلەت تۈزۈمى قۇرۇلمىغاي كەلدى. مەسىلەن، 1933-1943-يىللىرىدىكى ھاكىمىيەت (شىڭ دەۋرىدىكى جەمئىيەتنىڭ ئىقتىسادى يېرىم فېئوداللىزم يېرىم كاپىتالىزم ئارىسالدى-لىقىدا شەكىللەنگەن يېرىم دېموكراتىك يېرىم دىكتاتورلۇق ھاكىمىيەت تۈزۈمى بولغاچقا ئۇزۇنغا ئۆتمەي 10 يىل قالايمىقان قىلىندى. 1950-يىلدىن تا ھازىرغىچە داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان ماۋزېدۇڭنىڭ يېرىم سوتسىيالىستىك يېرىم كاپىتالىستىك تۈزۈمى خۇددى يۇقىرىدا ئېنىقلىغىنىمىزدەك ئەنە بۇ خىتايچە مۇجمەل ھەم تۇراقسىز تۈزۈم بولغانلىقتىن 56 يىلدىن بېرى پۈتۈن ئەرەپتىن خانىۋەيران بولۇپ كەلدى.

مۇقىم ۋە ئىلغار بىر دۆلەت تۈزۈمى — بۇ شۇ ئەلدە ياشاۋاتقان خەلقلەرنىڭ ئەسىرىي مىللىي ئىقتىسادىنىڭ تۈزۈلمىسىنى، ئىجتىمائىي ئالاھىدىلىكىنى، دىنىي ئېتىقادىنى، ئەنئەنىۋى مىللىي ھاكىمىيەت شەكلى بىلەن ئۇنىڭ سىياسىي تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ماس كېلىدىغان بولۇشى بىلەن ئەسىرلىك ئەنئەنىسىنى ئاساسىي مۇۋاپىق بىلىنىدۇ. بۇ شەرتلەرگە ئۇيغۇن كەلمىگەن دۆلەت تۈزۈمى ھەرگىز مۇقىم ۋە مۇستەقىل دۆلەت تۈزۈمى بولالمايدۇ.

مۇشۇ ئەسىرلەر ھەم دۇنيا خەلقئارا قانۇنىيەتكە ئاساسلانغىنىمىزدا ئەنە ئۆزىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھازىرقى مىللىي ئىقتىسادىنى يېرىم كاپىتالىستىك يېرىم سوتسىيالىستىك ھالەتتىن قەيەرگە تۇرغۇزۇش بىرلا بۈتۈن مۇقىم ئىقتىسادقا ئايلاندۇرۇش ئىمكانىيىتى بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقى بۇ ئىككى ئىقتىسادنىڭ قايسىنى خالايدۇ، قايسىنى خالىمايدۇ. ھازىر بۇ ئىككى ئىقتىسادنىڭ قايسى جۇغراپىيە شەرتلىرىگە ئىگە بولۇپ قايسى بۇنداق شەرتلەرگە ئىگە ئەمەس. قايسى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولۇپ قايسى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس. خەلق نارازىچىلىقىغا ئۇچرىشىمىز بۇنىڭ قانداق تۈزۈمدە بولۇشىنى ھىمايە قىلىدۇ ياكى ھىمايە قىلمايدۇ؟ — دېگەن مەسىلىلەرنى توختىماي چوڭقۇر ھەم ئەتراپلىق ئېنىقلاپ مۇھاكىمە ۋە مۇنازىرە ئېلىپ بېرىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ. بىز بۇ قېتىم تورلۇق ۋە تىنچ نۇقتىسىدىن بىر مىللىي دۆلەت تۈزۈمىنى تاللاش، تۈزۈش يىللار بويى دۇنيادىكى ئەڭ تۈزۈمسىز، زورلۇقچى، باشباشتاق خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئېغىر سىياسىي، ھەربىي ئازاب ئوقۇبەتلىرى بىلەن ئىقتىسادىي ۋەيرانچىلىقلىرى تۈپەيلى ئاخىرقى خورلىنىشىنى چەكمەيلى، تۈزۈمىمىز نۇرچۇن ئەڭ مۇۋاپىق توغرا ۋە ئىلغار بىر دۆلەت تۈزۈمىنى

بەرپا قىلىشىغا خالايىق ۋە تۈزۈلۈش بوشلىقىدا مەلگە ئىشتىغال قىلىنمىز.

9 - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى مەيلى ئىقتىسادىي ئىجتىمائىي جەھەتتىن بولسۇن، مەيلى سىياسىي، دىنىي ۋە مەدەنىي جەھەتتىن بولسۇن ھازىرقى دۇنيادىكى ئىلغار خەلقلەر قاتارىدا ئىلغار ماھىيەتتە تۈزۈلۈشكە قۇرۇلىدۇ. گەرچە بۇ ماھىيەتنىڭ ئاساسى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز لاردىن ئىبارەت ئۈچ تۈرلۈك خەلقتىن تۈزۈلگەن بولسىمۇ، بىراق ئاھالىنىڭ ئەكسىرىيەت قىسمى ئۇيغۇرلاردىن ئىبارەت بولغاچقا، بۇ ماھىيەتنىڭ ئىسمى بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ئۈچ قەبىلىنىڭ مىللىتىگە (ئۇيغۇر، قازاق بىلەن قىرغىزلارغا) ئايرىم ئاۋتونومىيە سىياسىتى يولغا قويۇلىدۇ. ئۈچ مىللەت ۋە كىشىلىرىنى تەركىب تاپقان ئاۋتونومىيەلىك ھاكىمىيەت كېڭەشىنى قۇرىدۇ. بۇ كېڭەشنىڭ مەمۇرىي تەركىبى تۆۋەندىكىچە بولىدۇ.

ئا. ئالىي كېڭەشنىڭ ئەزاسى 11 كىشى بولۇپ، 6 سى ئۇيغۇر، 3 ى قازاق، 2 سى قىرغىز بولىدۇ.

ب. ئالىي كېڭەشنىڭ رەئىسى ئۇيغۇر. بىرىنچى مۇئاۋىنى قازاق، ئىككىنچى مۇئاۋىنى قىرغىزدىن بولىدۇ.

ۋ. بۇ ماھىيەتتە ئۇيغۇر تىلى دۆلەت تىلى بولۇشى بىلەن ۋە يېزىق ئىشلىرى ۋە دائىم ئۇيغۇرچە بولىدۇ.

گ. كېڭەشنىڭ تەركىبىدە بىرىنچى قەدەمدە ئىچكى ئىشلار، تاشقى ئىشلار، ھەربىي، دىنىي، مالىيە، سانائەت، قاتناش، سودا، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، تېببىي، جەمئىيەت، ھاكىمىيەت، مەدەنىيەت، پوچتا-تېلېگراف ۋە دۆلەت باشقا ئىشلىرى ئىدارىلىرى تەسىس قىلىنىپ، ئۇلارنىڭ ئازۇلىرى مىللەتلەر بىلەن جىنسىنى قەتئىي نەزەرگە ئالماستىن قابىلىيەتلىك ۋە دۇرۇس ئادەملەردىن قايسى ئىشقا لايىق بولسا شۇ ساھەگە تەيىنلەش ئىشىنى بېجىرىدۇ.

د. ئىدارىلەرگە بىۋاسىتە قارايدىغان تارماق، باشقارما ۋە ۋىلايەتلەر، ۋىلايەتلەرگە قارايدىغان ناھىيەلەر، ناھىيەلەرگە قارايدىغان رايون، يېزا، كەنتلەردىكى مەمۇرىي تەرتىپ بويىچە بۇ مۇددەت ساقلىنىدۇ.

10 - ماددا: ئالىي كېڭەشنىڭ تەركىبىگە كىرگەن قازاق، قىرغىز خەلقلىرىنىڭ مىللىي تىللىرى ئۆز ئىستېمالىنى ئۆز يۇرتىدا ئىشلەتىلۋىرىدۇ، ئۇلارنىڭ مەكتەپ، ئەدەبىيات، سەنئەت ئىشلىرى ئۆز تىللىرىدا يۈرگۈزىلىدۇ. ئەگەر بۇ ئىككى خەلق ۋە كىشىلىرى لايىقىدا تاپقان تەدبىرلەر ھازىرقى قازاق، قىرغىز تىللىرىدا تەرەققىي قىلىدۇ. ھەممە ئۈچۈن جۇڭغۇ تۇرمۇشلىرى ۋە مەركىزىي ھاكىمىيەتكە ئۇيغۇر يېزىقى ئورتاق يېزىق بولۇپ قوبۇل قىلىنىدۇ.

11 - ماددا: ئالىي كېڭەشنىڭ ھاكىمىيەت تەركىبىگە كىرىدىغان

مىللەتلەر ئۈچۈن مىللىي ئاۋتونومىيە بېرىلىپ، كېلەچەك ئالىي كېڭەشنىڭ تەركىبىگە يولىدىن ۋە كىشىلەرنىڭ نامزاتلىرى ياكى سايلىنىدۇ.

12 - ماددا: ئالىي كېڭەشنىڭ بىلەن مىللىي ئاۋتونومىيە سىياسەتلىرىنى تولۇق خەلقچىللىق ئاساسىدا يۈرگۈزۈش ئۈچۈن ئۈچ بىللىق مۇھلەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى تەسىس قىلىنىپ، ئۇنىڭ ئومۇمىي ژۇرناللىرى كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۆتكۈزۈلۈپ تۇرۇلىدۇ.

بەشىنچى باپ

دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي سىياسىتى

13 - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىي تولۇق ۋە تەبىئىي بايلىقلىرى دۇنيادىكى قىممەتلىك مىللىي ۋە تەبىئىي بايلىقلارنى دۆلەت ھەم خەلقنىڭ ھېسابىغا ئېلىپ، قىلىش ئىنسانىي ئاساسىدا دۆلەتنىڭ ھەم خەلقنىڭ ئىگىلىكىدىكى ئىقتىسادىي مۈلۈكچىلىك ئىنسانىي بىلەن باشقۇرۇلىدۇ.

تۆۋەندىكى بايلىقلار دۆلەت ئىگىلىكىدە بولىدۇ:

ئا. پۈتۈن نېفت بايلىقلىرى ۋە ئۇنى ئىشلەش كارخانىلىرى.

ب. پۈتۈن ئالتۇن، ئالمىس، گۆھەر، نېكىل، ئوران ۋە باشقا ھەممە ئېسىل مەدەنلەر ۋە ئۇنى ئىشلەش كارخانىلىرى.

ۋ. پۈتۈن ئورمان ئاسلىق باغلار بىلەن چوڭ-چوڭ بوستانلىقلار.

گ. پۈتۈن يول-تۆمۈر ئاشلىرى بىلەن ئۇنى ئىشلەش زاۋۇتلىرى.

د. پۈتۈن چوڭ تېپتىكى ئېنېرگىيە بايلىقلىرى.

ى. پۈتۈن نەسىللىك ماللار، ئات تۈگىلەر ۋە ياۋايى ھايۋانلارنىڭ ئىگىلىرى.

ژ. پۈتۈن سانائەت ۋە ماددىلارنى ئىچىملىكلەرنى ئىشلەش كارخانىلىرى.

ز. پۈتۈن ئورمان-توقاي، يايلاق-قىشلاقلارنىڭ ئىگىدارچىلىقى.

تۆۋەندىكى بايلىقلار خەلق ئىگىلىكى ئىختىيارىدا بولىدۇ:

ئا. پۈتۈن شەخسىي دېھقانچىلىق يەر-سۇ، ئوچىلىقلىرى بىلەن باغ-ۋارانلىرى.

ب. پۈتۈن چارۋا ماللىرى بىلەن ئۇلارنىڭ ئىشلىرىچىلىق ھوقۇقلىرى.

ۋ. پۈتۈن شەخسىي سودا ھوقۇقلىرى-كەسىپ، كىچىك تىپتىكى سانائەت مۈلۈكلىرى بىلەن ئۇنى باشقۇرۇش ھوقۇقلىرى.

14 - ماددا: بۇ ئىككى ئىگىلىكنى باشقۇرۇشتا دۆلەت يا شەخسلەرنىڭ مۇستەقىل ئىگىلىكلىرىنى ئاشقۇرىدۇ دۆلەت بىلەن شەخسلەرنىڭ شېرىكلىك بولۇپ باشقۇرۇشنى ئۇسۇللىرى قوللىنىلىدۇ.

15-ماددا: ۋەتىنىمىزدە يېقىندىن ئالاھىدە يەرشارىداقى
ئورتاق تۈزۈلمىدە 1980-يىللىرى تەكشىلىگەن پەرەنە قىسمىنى بىلەن مازىر
بىرقەدەر قېلىپىغا چۈشۈپ قالغان يەر ئىگىسى رېجىملىرى بىرلەشتۈرۈپ
باشقۇرىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن مەخسۇس ھەيئەت قۇرۇلۇپ، ئۇنىڭغا تەۋ-
سىيە سىياسەت قوبۇل قىلىنىدۇ.

16-ماددا: خىتاي ئىشلەپچىقىرىش ئارمىيىسى ئىگىلىۋالغان پۈتۈن يەر
سۇ، مال ۋە سەرمايىلىرى بىلەن دېھقانچىلىق مۈلكلىرى ئىلغاممىن مۇسادىرە
قىلىپ ئېلىنىپ، دۆلەت بىلەن خەلق ئورتاقچىلىقلىرىغا قايتۇرۇلىدۇ.

17-ماددا: 1980-يىللاردىن بۇيان ۋەتىنىمىزگە كېلىپ خەلقئارا تىجا-
رەت قۇرۇپ ئىشلەۋاتقان ياپونىيە، فرانسىيە، ئامېرىكا، ئىتالىيە قاتارلىق
دۆلەتلەر سودىگەرلىرىنىڭ شېرىكچىلىكىدە دەخلى يەككە تۈزۈلمىسى، ئۇلارنىڭ
ئىمتىيازلىرى تولۇق ھىمايە قىلىنىدۇ. شۇنىڭدەك، ئەينى ۋەقەدە باشقا يەرلەردىن
ۋەتىنىمىزگە كېلىپ شېرىكەت قۇرغان خىتاي سودىگەرلىرى خىتاي پۇقراسى
بولۇپ ئىشلەۋاتقان بولسا پۈتۈن ئىقتىسادى مۇسادىرە قىلىنىدۇ. ئەگەر
چەتئەل پۇقراسى بولۇپ ئىشلەۋاتقان بولسا شېرىكچىلىككە پەيدا قىلىپ
قوشقان پايچەك مەسىلىسى تۈزۈلۈشكە يانىدۇرىلىدۇ.

18-ماددا: شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەڭ ئاساسلىق ئىككى ئىقتىسادىنىڭ
بىرى دېھقانچىلىق ئىشلىرى تۆۋەندىكىچە يولغا قويۇلىدۇ:
ئا. ئۈچ يا بەش يىل ئىچىدە پۈتۈن دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە ئوتلاق
زېمىن-تېرىم ئىشلىرى ماشىنىلاشتۇرۇلىدۇ.
ب. پۈتۈن يېزا ئىگىلىكىنى ئېكولوگىيىلىك يېزا ئىگىلىكىگە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن
ئۇزۇن مۇددەتلىك پىلان تۈزۈلۈپ، ماھىر قىلىپ ئېلىپ بېرىلىدۇ. قۇرغاقچىلىقتا
تەجرىبىلىك سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن ئامېرىكىنىڭ ئۇزۇن يىللىق
تەجرىبىسى قوشۇپ زىرائەتچىلىك ئېكولوگىيىلىك يېزا ئىگىلىكىگە ئايلاندۇرۇلىدۇ.
ۋ. قەشقەر، يەكەن، خوتەن، ئاقسۇ، تۇرپان، ئىلى ۋە ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردا
بىلەن ماھىر ئوقۇتقۇچىلار تەكلىپ قىلىنىپ، ئىلغار ئۇسۇلدىكى دەۋرەچىلىك
قائىدىسى تەتبىقلانىدۇ. 5-10 يىلغىچە
مەخسۇس ئوقۇتقۇچىلار بىلەن ئوقۇتۇلۇپ، ئەستايىدىل ئوقۇتۇش بىلەن تەكشۈرۈش
ئېلىپ بېرىلىدۇ.
گ. ۋەتىنىمىزنىڭ يەر ئۈستى ۋە يەر ئاستى سۇلىرىدىن تولۇق پايدىلىنىش
ئۈچۈن ئىنسانلىق سۇ ئامبارلىرى قۇرۇلۇپ، كارىزلار ۋە داۋاملاشتۇرۇش
ۋە سۇغارما ئېتىزلارنى ئېچىش ئىشلىرى ئاساسىي يولغا قويۇلىدۇ.

19-ماددا: ۋەتىنىمىزنىڭ چارۋىچىلىقى تۆۋەندىكىچە ئاشۇرۇلىدۇ:
ئا. ۋەتىنىمىز ياپلاقلىرىدا 5 مىليون تۇياق چارۋا ئۆستۈرۈش ئىمكا-
نىيەتلىرى مەۋجۇت. جۇڭگولىقلار ۋەتىنىمىزدە 1958-يىلى 48 مىل-
يون چارۋا ئۆستۈرگەنلىكى مەلۇم. بۇنىڭ چارۋا سانىنى
ھەم مۇشۇ ئاساستا 50 مىليون چارۋا سانىنى داۋام قىلىشى لازىم.

ب. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ چارۋا سىياسىتىدە يوقۇتۇۋېتى-
لگەن پۈتۈن ئىنسان، ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلارنى ئاھالىدىن خالىي ئەم-
لەشتۈرۈپ ۋەتىنىمىزنىڭ چارۋىچىلىقى تېبابەتچىلىك ئىشلىرى...
چېلىلمەرلىك دائىم قىلىپ كەلدى، جۇڭگو مىللىي ئۇزۇن تەرەققىياتىدا چارۋىچى-
لارنى ئولتۇراقلاشتۇرۇش... دېگەن ئۇزۇن ئىقتىسادىي جەھەتتىن خالى ئاسىيا-
سىنى يورۇتتى ۋە ئاتا بوۋىلىرىدىن خالى ئىنسان ئۈچۈن ئۈزۈلمەس بىرگە
قىلىنىدۇ.
ۋ. دۇنيا ۋە چارۋا بېقىلىش ئىشلىرىدا مۇتەخەسسىسلەر ئالاھىدە تەلىم بېرىلى-
دۇ. قازاقىستان، قىرغىزىستان ئاھالىسى ئىچىدىكى چارۋىچىلار
بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ چارۋىچىلىقىنى ماھىر ئوقۇتقۇچىلار قاتارىدا
تۈزۈلۈشتۈرۈش ئىشلىرى تولۇق قىلىنىدۇ.
گ. ئوتلاقلار بىلەن ئىقتىسادى دۆلەت ئىگىلىكىدە بولۇپ، شەرقىي ئوتلاق
چارۋىچىلىقىغا قوشۇلۇپ، پايدىلىنىش ئۈچۈن ئالاھىدە قوللۇق
قىلىنىدۇ.

ئالتىنچى باب

دۆلەتنىڭ مىللىي سىياسىتى

20-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى ئەڭ ئىلغار ئىدىيىلىك
ۋە تەرەققىي پەرۋەر سىياسىي سىستېمىنى قوبۇل قىلىدۇ. ئۇ ئاساسەن يېڭى
ئىنسانىيەت مەدەنىيىتى ۋە خەلقئارا ئومۇمىي ئەخلاقىي پىرىنسىپلارغا ئاساسلىنىدۇ.
ۋەتىنىمىزدىكى پۈتۈن مىللەتلەر ئوخشاش ھوقۇققا ئىگە بولۇپ، ھەر قانداق
مىللىي كەمسىتىش ۋە زۇلۇم مەنئى قىلىنىدۇ.
شۇنىڭدەك، ۋەتىنىمىزدە ياشىغۇچى پۈتۈن مىللەتلەرنىڭ ئۆز تىلى، ئۆز
مەدەنىيىتى ۋە ئۆرپ-ئادەتلىرىنى ساقلاش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ھوقۇقى بار.
شەرقىي تۈركىستاندىكى قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار، تاجىك ۋە باشقا مىللەتلەرگە
ئاپتونومىيە ھوقۇقى بېرىلىدۇ.
ئا. قايسى مىللەت قايسى يەردە كۆپ سانلىق بولسا، شۇ يەردە ئۆز ئاپتونومىيىسىگە
ئىگە بولىدۇ.
ب. ھەر بىر مىللەتنىڭ ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيىتىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن
ئالاھىدە ياردەم بېرىلىدۇ.

ئېكىنچە ئىقتىسادى ئاجىزلارغا ئىقتىسادىي ياردەم بېرىلىپ تۇرۇلىدۇ.
ق. جەنۇبدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ۋە ئەللىكلەيشىم ئىشمۇ
مۇشۇ سىياسەت ئىچىدە ھەل قىلىنىدۇ.

٢١ - ماددا: بۇ سىياسەت ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچىدىكى مىللەتلەرنىڭ ھازىرقى غايەت جاھىلىيەتتە ياشاۋاتقان ھالىنى ھەم ئۆزگەرتىپ، ئۇلارنىڭ مۇقىم بىر ئورۇنغا كېلىشى ئاق ئىقتىسادىي قۇۋۋەتنىڭ مەنبەسىدۇر. مەسىلەن، ۋەتىنىمىزدىكى ماللارنىڭ ھازىرقى قارىشىمىزغا بۇرۇنلار قويۇلغان تاۋۇتلىرى بىكار قىلىنىپ، ۋەتىنىمىزدىكى ماللارنىڭ ئادىبلىغاتاچ ۋە يىل يېتىشىدە ھەركەتلىنىپ، شۇ يەردە بىر يۇرتتىن ماللىرىغا تونۇم ۋە يىل يېتىشى قوزغۇتۇش ياردەم بېرىلىدۇ. تۈگىگانلارنىڭ قارىشى ھەمدە يىقلىۋلوم ئاسىيىي بىكار قىلىنىپ، ساناجىلىكى ئاق تونۇم ۋە يىل يېتىشكە قوشۇلىدۇ. شۇنىڭ سولونلىرىدىن ئاچىقلارنىڭ ئورۇنلىرى بۇرۇنلاردىن مۇقىم بولغاچقا ئۇلارنىڭ شۇ يەرلەردىكى ئاق تونۇمىسى موقوملىرى مۇستەھكەملىنىدۇ.

يەتتىنچى باپ

دۆلەتنىڭ تاشقى سىياسىتى

٢٢ - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ تاشقى سىياسىتى ھەر قانداق تاشقى زوراۋانلىقلاردىن مىللىي كەمسىتىشلەرگە يول قويماسلىق، خوشنا دۆلەتلەر بىلەن ھەر قانداق تارىخىي ۋە يېقىنقى مەسىلىلەر ئۈستىدە دوستلۇق ئالاقە ئىشلەش، دۇنيادىكى دۆلەتلەرنىڭ ھەر قانداقى ئۆز زۇلمىدىن قەتئىينەزەر ئۇلار بىلەن بىر دەرىجە دىپلوماتىيە ئورنىتىش ۋە ئېھتىياجلىق مىللىي ھوقۇقىنى قولغا ئالغان ھەر قانداق مىللەتلەرگە يىغىشقاندەك ياردەم بېرىش ۋە ئۆز ۋەزىپىسىدە تۇرۇپ ئىلگىرى تۇرۇشىغا تىرىشىلىدۇ. بۇ سىياسەت بويىچە بىرلەشكەن مىللەتلەر تەشكىلاتىنىڭ مەھكىمە قارارلىرىغا رىئايە قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىشقا ھەر قاچان تەييار بولىدۇ.

٢٣ - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ خوشنا قارىتىلغان دۆلەتمەنىلىك سىياسىتى يەنە ئۇنىڭ ۋە ۋەتىنىمىزدىكى مۇستەھكەملىكلىك ئۆز-ئۆزىنى ئۆز-كىشى ئۆزگىچىلىك بولۇپ، بولجۇريان ئۆتكەندىن كېيىن خىتاي دۆلىتى بىلەن ئومۇمىي مۇئامىلە [illegible] ئۆزلىكى مەسىلىسى ئالاھىدە بەلگىلىنىدۇ.

٢٤ - ماددا: خەلقئارا تاشقى سودا مەسىلىسى شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى ئۆز ۋەكىلى بىلەن ئالاھىدە بېكىتىدۇ. بىرىنچى دەرىجىلىك كېلىشىم ئىمزالاشقا ئاتنىھەت ئۆز ئىستىقلالىغا ئوخشاش ئىتتىپاق بىلەن، چار رۇسىيىدىن قۇتۇلغان ئاقلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتى بىلەن - يېڭىلىقتا ناتا ئىتتىپاقىيە بىلەن، كومۇنىست پاكىستان بىلەن، چار رۇسىيە ئىستىبداتىدىن ئاتلىرىنى ئىشلەتكەن تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى بىلەن ئىقتىسادىي ئوخشاملار ئۆزگەرتىلىپ، ئاندىن باشقا بىلىملىك نەزەر ئاغدۇرۇلمىغۇ.

٢٥ - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشى بىلەن بۇ مۇددەت خەلقئارا ھەر قانداق ئىستىبداتنى ئۆزگەن دۆلەتلەرنىڭ شۇ ئىتتىپاق ئۆزمىگەن دۆلەتلەرنىڭ لەرگىزلىك كۈرەشچى ئۆز ئىچىدە بۇنىڭ مۇقابىلى ماددىسى بىلەن ھىمايىلىشىپ بارىدۇ. بۇ جەرياندا دۈشمەنگە ھېچ قانداق زىيان يەتكۈزمەيدىغان شارائىتتا يارلىق ئالغاندىن كېيىن

شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى خەلقئارا ئىتتىپاقلارغا قوشۇلمىغان مۇستەملىكىلەرنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا كۆرۈپ خەلقئارا ئىتتىپاقلىقى بىلەن باشقا سىياسىتىنى جارى قىلدۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ دۆلىتىمىز خەلقئارا ھەر قانداق ئاممىسىنى ئاشقۇرى ھەربىي ھازىرلىقلار بىلەن بىرلىكتە يېقىنقى قارىلىپ، خەلقئارا كۈرەشتە قەتئىي ئىشتىراك ئېتىدۇ. لېكىن شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى كېيىنكى مەسىلىگە (كۈرەش نوقتىسى) ئارىلىشىپ ئاتلىقلار ئېلىپ كېلىۋاتقان ئاجىز مىللەت ۋە يېڭى رەھبەرلىرىنىڭ ياشقۇنچى زومىگەرلىكلىرىگە قارشى يەتكەسىلىكىنى ئۇيغۇر يېڭى يۈزگۈزۈپ كېلىۋاتقان ئۆچ ئېلىش ھەرىكەتلىرىنى دىن ئايرىپ ئېلىپ، ئۇنى قوللايدۇ ۋە ياكى ئۇنىڭدىن ئىشلەرگە ئادىل مۇناسىۋەت بىلدۈرىدۇ.

سەككىزىنچى باپ

باشقا سىياسەتلەر

٢٦ - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئايرىم سىياسىتىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى بولۇشىدىن ھەر قانداق دىنىي ھەركىتىدە ئورۇن تۇتقان بىر سىياسەت-دىنىي سىياسەت بولۇشى لازىم. ئەسلىدە شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىگىلىرى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار مۇسۇلمانلار بولۇشلىرى سەۋەبىدىن بۇ دۆلەتنىڭ ئاساسىي دىنىي سىياسىتى بولماي، دۆلەتنىڭ ئۆزى دىنىي ئىسلام دۆلىتى دەپ ئاتىلىشى مۇۋاپىقتۇر. بۇ خۇسۇستا ئىنقىلابىي مىللىي ئىسلام ئىتتىپاقىغا خەلق بىلەن بولۇپ، ئەمما بۇ كىچىك بىر ئاشقى ئامىلنىڭ ياردەمچىسىغا ئالغى كىچىك ئاسىل - خىتاي ۋە باشقا ئۇرۇقلار ئۇيغۇر يېڭى بولمىغان كىشىلەرگە قالدۇرۇلىدۇ. كېيىنكى ئاسىل ئىقتىدار ۋە ئىشەنچلىك كۆزگە كۆرۈنگەن ئېتىقاد دىنىي تەربىيە كىشىلىرى ھەقىقەتەن ئۆلگەن ھەر ئىشلارنى بىلەن دىنىي زىيانلىقلارنى بۇ تۈگىتىپ، ئاتلىق ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىسلام مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئادەم ئىشلىتىش ئىشىدا دىنىي مۇئەسسەسەلەرنى دىنىي كەلەد قىلىنىشقا بولمايدۇ. چۈنكى ھەر قانداق دىنىي مۇئەسسەسەلەر دىنىي كېلىش ئۈچۈن قىلىنغان ئىشلار قانۇنلۇق بولىدۇ. ئىلگىرى ئاتالغان ماختىنىم دەۋرىدە بابلار باشقۇرۇش قانۇنلۇق بولىدۇ. ئىسلام دىنى ئادەتتىن ئاشقۇرى ھاجارەتلىنىپ مەسجىد بىلىشى تۈزۈپ يېڭى يېپ ئىسلام دىنىي ئىشلىرى ئىشلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن ئۈچۈنچى دىنىي ئىسلامنى مەنىۋى ئىسلام دىنىي ئىشلىرى ئەڭ ئىشەنچلىك قىلىپ ئۆگىتىلگىنى، ئۇلارغا ئىسلام دىنى ئۈچۈن خەلق قاتتىق كۆيۈمچان بولىدۇ.

قىلىپچاقكە ئۈنۈرۈشى ئۈچۈن ئەھمىيەتلىك خەلق قاتتىق كۆيۈمچان بولىدۇ. شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى جۇڭگو ھەيئىتى تاشقى ئاسىل - شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى، مانغولىيە ۋە ئافغانىستان ئارىسىدا ئۆزئارا جەھەتتىن سوۋېت ئىتتىپاقى، خىتاي، مانغولىيە ۋە ئافغانىستان ئارىلىقى ئۆزئارا تىنچ ئۆتۈش كوممۇنىست دۆلەت ئۇنتۇلماس ئىلگىرى بولغاچقا ئۆزئارا شەرقىي تۈركىستاندا يېڭىدىن بۇ ئىسلام دىنلىرىنىڭ قوغدىلىشىغا ھەل قىلىنمايدۇ. شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى ئۆزىنىڭ مۇشۇ سەۋەبلەر تۈپەيلى شەرقىي تۈركىستاننىڭ دىنىيە ئازادلىقى بويىچە ھەلگە، مىللىي دىنىي سىياسىتى بۇ مۇددەت دۆلەتنىڭ دىنىي ئازادلىقى ئۈچۈن مۇۋاپىق بولىدۇ.

دېموكراتىيە سىياسىتى كېيىنچە يۈرگۈزۈلۈشكە تەيىنلەنگەن مۇۋاپىق بولىدۇ.

٢٧ - ماددا: ۋە ھەممە خىتاي ھۆكۈمەتلىرىنىڭ ئۆزلىرىنى بىللە رەھبەرلىكى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ بولۇپ ئۇلارنىڭ تۈركى

مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز يېغى بىلەن ئۆزىنى قوغدۇشى ھەقسىز ئەمەس
ئويلاپ چىقىپ مىللىي ئولغان ئۇتەلەپلىرىمىزنى يېرىپ تۈركىستانغا دەستلە
قىلىپ كەلگەن ئاد يائىنسا ھىزىم ... ياتقۇر كىزىم» دېگەن تەشەببۇس
ئىلكى سىياسەت خەلقئارا بېسىمنى ... ئايلىنىپ، مىللىتىمىز بۇ تۇ-
چىغا چىقىشقان تۆھمە تىلەردىن ئەبەدىي قۇتۇلدۇرۇلسۇن.
28 - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى تەزىز ئانلىرى
بىلەن ئىشلىمە - ... قىزلىرىمىزنىڭ ئايال ھو-
قۇقلىرى، ئولتۇق ھەم ھەقىقىي تۈردە ھىمايە قىلىنىپ، ئەۋلادىمىزنىڭ پۈتۈن ... جەھ-
نەت ئۇزىمىزگە قايتىشتى ئىلھامى نەزەر بىلسۇن.
29 - ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى دۇنيادىكى خوزاما-
نلىرىيەن. ... مادارىيە ... بىلىشچە ... دەۋە
تەرەققىي ... ئەمەلگە ... ئىجتىمائىي
ئۆزچۈن ... مىللەتلەرگە ... كەلگەن
ھەم ... شەرقىي ... قىلىپ مىللىي ... ئەخلاقىي
ماھىيەت ... قىلىنسۇن.

ئىلاۋە

- بۇ سىياسەت شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ 1984 - يىل
5 - ئايدا ئېلان قىلىنغان 37 ماددىلىق خىتابنامىسى ۋە 1983 - يىلقى شەرقىي تۈركىستان
ئىستىقلال جۇمھۇرىيىتىنىڭ 71 ماددىلىق ئاساسىي قانۇن روھى بويىچە تۈزۈلدى.
- بۇ سىياسەت شەرقىي تۈركىستان خەلقلىرىنىڭ ئۆزىدە ئۆتمۈشتە تارىخى
بىلەن ... مىللىي، دىنىي، ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ئەھمىيىتى ئۆز ...
ھەم قانۇنىي تۈردە ... ئاساسىدا تۈزۈلدى.
- بۇ سىياسەت قاچانكى مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى
قۇرۇلۇپ ... قۇرۇلتاي ... ئۆز كۈچىنى ساقلايدۇ.

1986 - مارت، 1987 - ئاپرېل

مۇخبىر جانابلار، ئەپەندىلەر ۋە دوستلار!

بىز بۈگۈن سىلەرگە ئۆلۈمدىن ئۈچىنچى قېتىم تىرىلىپ، پۈتۈن دۇنياغا يېيىلىپ كۆز ئېچىۋاتقان بىر خەلقنىڭ ھەققىدە سۆز ئاچماقچىمىز. ئۇ خەلق — دۇنيادا ئەڭ ئۇزۇن ئۆمۈر سۈرۈپ كېلىۋاتقان نامى ئۇلۇق تۈركلەرنىڭ تۈۋرۈكى، مەشھۇر ئىسكەندەر زۇلقەرنەيننى جاھاندا تۇنجى قېتىم تېچلىق شەرتىگە قول قويغۇزۇپ، خىتايلارنى «خىتاي سېپىلى» ياساشقا مەجبۇر قىلغان قەھرىمان. ئۇ كىشىلىك ھاياتى ئۈچۈن ئالەم بازارلىرىغا يىرىنچى ئىپەك غوزىلىرىنى بېرىپ، ئۆز شەھەرلىرىنى VII - VIII ئەسىرلەردە تازا سۇ ئۈسكىنىلىرى بىلەن تەمىنلىگەن ھۈنەرۋەن. ئۇ بۈيۈك ھىندى مۇنارى «تاجى ماھار» بىلەن سەمەرقەنتنى ئىنسانلىقغا گۈل چېكىشكەن قولى چېۋەر نەققاش. ئۇ دۇنياۋى دەسلەپكى تۈركولوگ ماھمۇت قەشقەرى بىلەن فىلوسوف يۈسۈپ بالاساغۇنىلارنىڭ بوۋىسى ئۇيغۇردۇر!

ئۇيغۇر خەلقى ئەزەل- ئەزەلدىن بويان سىلەرگە «يوشۇرۇن ئۆلكە» دەپ ئاتىلىپ كەلگەن شەرقى تۈركىستاننىڭ ئىگىلىرى. ئۇلارنىڭ تېخى تولۇق بولمىغان نوپۇسى 20 مىل-يوندىن ئاشۇق بولۇپ، ئارىلىشىپ بىرى ئۆزى بىلەن بىللە ئۆمۈر سۈرۈپ كېلىۋاتقان ئۆزبېك، قازاق، قىرغىز، تاتار، مانغول ۋە باشقىلارنى قوشقاندا 26 مىليوندىن ئاشىدۇ.

بۇ خەلق ئۆز ئازاتلىقى بىلەن مىللىي مۇستەقىللىقى ئۈچۈن تىنىمسىز كۈرەش قىلىپ، بىر نەچچە قېتىم ئازات بولۇشقا قارىماي، XIX ئەسىرنىڭ سەككىزىنچى يىللىرىدىن بېرى خىتاي ئىمپىراتورلىرىنىڭ قولىدىن قولىغا ئۆتۈپ، ئۆزىنىڭ مۇستەملىكىسى ھالىتىدە ياشاپ كەلمەكتە.

بىز بۈگۈن سىلەرگە مانا مۇشۇ مۇڭلۇق خەلقنىڭ مۆلدۈر كېلىنكى ئىستىقباللىغا باغلىق ۋە خەلقئارا ئەھمىيەتكە مالىك ئىككى ھۆججەتنى تاپشۇرۇش يۈزىسىدىن ئىنگە بولۇپ ئولتۇرۇپتىمىز. ئۇنىڭ بىرسى بىزنى سىلەرنىڭ ھۇزۇرىڭلارغا ئەۋەتىپ ئولتارغان ۋە يېقىندا قۇرۇلغان شەرقى تۈركىستان ۋەتەنپەرۋەرلىرىنىڭ خەلقئارا ئۇيغۇر مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ دۇنيا ئەھكار ئۇمۇمىيسىگە قا-رىتىپ يازغان خىتاپنامىسى بولۇپ، ئىككىنچىسى، ۋەتىنىمىزنى قىسقىچە تونۇشتۇرغان «بىز ئۇيغۇر» ناملىق ھۆججەتلىك مەلۇماتتۇر.

بىز مەزكۇر بىرلىك ساپ نامىدىن سىز جانابى مۇخبىرلەردىن شۇنى سورايمىزكى، بىزنىڭ بۇ ئىككى ھۆججەتنى بىز ئەتكەنلەردىن ئورۇن بېرىپ، ئۇنى رادىئو ۋە باشقا ئەخبارات ۋاستىلىرىڭلار ئارقىلىق ئەڭ ئۇزۇق يۇرتلارغا يەتكۈزۈپ بىزگە مەنئۈنى ياردەمدە بولغايسىزلار. بىز سىلەر-نىڭ ئۇنداق ياردەمىڭلارغا تولىمۇ موھتاجمىز. بىز شۇنىڭغا كامىل ئىشىنىمىزكى سىلەر ئېيتىپ بەرگەن شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئازاتلىقى يولىدا تۇنجا خەۋەرچى قالغۇچ-لىرى بولۇپ قالغۇسىلەر.

هۆرمەت بىلەن:

شەرقى تۈركىستان ۋەتەنپەرۋەرلىرى خەلقئارا مىللىي بىرلىك سېپى.

1981 - يىل، ئىيول

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

Nazugum

I

Uygur halkının mancur-çin istilâcılarıyla olan milli-kurtuluş savaşı tarihinde Uygurların milli=kurtuluş hareketlerine ilgili fevkalâde sayfaları vardır. Ancak geçen üyzyılda halk onlarca defa isyan etmiştir ve birkaç defa kutsal vatan topraklarını düşman elinden kurtarmıştır. Böyle isyanların biri de 1826 da olan Cangirhan isyanıdır. Bu ayaklanmaya Kaşgar şehrinin bütün sakinleri katılmıştır. Sonucunda mancur istilacıları ülkeden kovulmuştur ve Kaşgar ğ devleti kurulmuştur. Milli-kurtuluş savaşına erkeklerle aynı tarzda kadınlar da katılmıştır. Onlardan birisi de Nazugum olmuştur. Ama Kaşgar ahalisi kendi özgürlüğüne ancak altı ay sevinebilmiştir. Mamatbek hainlerinin ikiyüzlülüğu neticesinde 1827 de Uygur devleti yıkılyor ve Kaşgarya tekrar yabancı istilalcılara bağımlı düşyor. Ayaklanma, isyanlara cevaben

mancurlar çok şehiri ve köyü yakmıştır. Savaşa katılan on binlerce erkek Gansu vilayetine sürüldü, sekiz binden fazla kadın ve kız Iliye (Kulca) gönderildi. Sürgün olan kadın ve kızların arasında Nazugum da vardı. Bu ruhu temiz ve kuvvetli vatansever kız tarif edilmez hakaret ve tahkirlere uğriyor. Nazugum mancurların elinden sonsuz Ili çöllerine kaçyor.

Nazugum şairane üstün kabiliyetli bir şahıstı. Çöllerde gezinmede o birçok fevkalâde vatanseverlik şarkılarını yakyor. O mancurun evinde geçirecek köleliğe çöldeki yalnızlığı tercih ettiginiden hiç esef duymuyor. O özgür olduğuna mutlu idi. Issız çölde Nazugum altı ay kalyor. Uzun araştırmalardan sonra mancurlar onu bulyorlar. Fakat onlar kendisine teslim olma teklifini yaptığı zaman Nazugum onların teklifini reddetti.

II.

Gerçek adı Hanipagül olan Nazugum tahminen 1803 te Kaşgarda Atavulla isimli askerî kumandanın - pansatın ailesinde doğulmuştur. Kendisi becerikli bir insan olan Atavulla daha küçük Nazugumu (Hanipagülü) şair Abgurahim Nizariya

okumaya veryor, hem de evde kendi ona iyi kılıç kullanmasını öğretyor.

Atavulla kızını küçük yaştan oğlan gibi giydiryor, perçemini uzattıryor ve ona ~~Abgya~~ Abdulla adını veryor. Bunun sebebi evvelâ babasının gayet güzel Hanipagülü mancurlardan gizlemek istediğinden ileri geliyorsa, ikincisi o tek kızını âdete uyğun olarak hem oğlan hem kız adlandıryor. Sonucunda Abdullanın kız olduğunu hiç kimse, Atavullanın yakınları bile bilmiyordu.

Kaşgar ordusunda Abdulbaki isimli bir genç pansat - askerî kumandan görevli bulunyordu. Nazugumun babasının öğrencisi olduğuna rağmen o bile bunu bilmiyordu.

Ilk kar lâpa lâpa yağıyor. Gayet karanlık bir gece. Karaşehir cinsinden karayağız bir ata binmiş olan Abdulbaki Nazugumların avluya geliyor ve "karlık" (ilk kar yağması dolayıla gönderilen şaka mektup) bırakıp koşyor. Onun ardından beyaz at binen Abdulla (Hanipagül) takip ediyor. Canan sokağında Abdulbakiya yetişen o onunla evvel at üstünde sonra attan inerek kılıçla vuruşyor. Nihayet Hanipagül

Abdulbakinin elinden kılıcını vurup düsüryor, mağlup geliyor, onun ellerini «karlık» oyununun kaidelerine göre arkasına bağlayarak yüzüne kurum çalyor ve ana-babasına getirip bırakyor. Abdulbakinin ana-babası «karlıkta» gösterilen şartların hepsini yerine getirmeğe vadediyorlar.

Abdulbakinin konuk odasına çok genç toplanyor Kaşgardan. Misafirlerin hepsi geliyor, fakat Abdulla henüz gelmiyor. Bugünkü müsamere Abdullanın şerefine organize ediliyor olduktan Abdulbaki avluda onu sabırsızlıkla bekliyor.

Işte Abdulbaki önce hiç görmediği bir kız giriyor. Konukların hepsi hayretle bakıyorlar kıza. Hanipagül idi bu. Abdulbaki kendisinin ne kadar mutlu olduğunu ancak o zaman anlıyor. Müsamere çok enteresan bir şekilde geçiyor ve konuklar ancak horoz ötünce dağılyorlar.

Kar hâlâ daha yağıyordu. Hanipagül ve Abdulbaki ilk defa gezintiye cıkarak bir birine ilânı aşk yapyorlardı. Onların önünde ak kar üstünde iki tavşan oynaşıyordu. Tavşanlara bakarak ikisi Nizarinin «Tavşan» adlı şiirini ezbere okuyor.

Kurban bayramının arifesi. Renk renk giyim giyinmiş halk Heytkâr meydanına akmakta. İnsanlar birbiriyle neşeli neşeli selamlaşıyorlar ve bayram yemeklerinden yiyorlar. Nağra sesleri arasında dans ediyorlar. O sırada Hanlık medresesinin önünde toplananlara Nizari kendi destanı «Mahsun Gülnisa'dan» parçalar okumakta idi. Hanipagülü arıyan Abdulbaki onu burada bulyor. Onlar berabar eve dönyorlar. Yolda adı geçen destanın kahramanları hakkında konuşuyorlar ve birbirine vadediyorlar. Onlar eve yaklaştıkları zaman avluda yirmiye kadar at bağlı olduğunu göriyorlar. Atlar terli idi. Avlu kapısının önünde gizli muhafızlar geziyorlardı. Abdulbaki ile Hanipagül çabuk eve giriyorlar. Evde sarı sarıklı, kara sakallı ve bıyıklı, göksü nişanlarla dolu, elinde kamçı dutyor bir genç insan oturyordu. O kendi muhataplarına dikkatle bakyor bir şey hakkında konuşyordu. Bu genç insan Kokandtan vatanına dönmiş olan Cangirhan idi. Onunla birlikte uygurlar, özbekler vardı ve hepsi Kaşgarı kurtarima planını müzakere ediyorlardı.

Abdulbakinin gelmesi Cangirhan planını

gerçekleştirmeye büyük bir yardım oldu. Sabaha kadar onlar Kaşgarın eski askerlerini topliyorlar ve onlara vazife veriyorlar.

Bu köyde Mamatbek adında ihtiyar bir memur yaşıyordu. Gençliğinde o mancurlara yardım göstermiş ve onların ekmeğini yemiş idi. Bu ihtiyar cadı Cangirhanın gelmesini, onun planını öğreniyor ve o gecenin içinde kimseye duyurmazdan Aksuya gidiyor.

Kaşgar bayram günü ayaklanacaktı. Işte gizli silâhları çıkarıyorlar, atları eyerliyorlar, demirciler seferber ediliyor. Yüzlerce insanlar merdivenler yapyorlar, onların hepsinin ağzında tek şu sözler:

— Cangirhanın zamanı geldi! Zaman onundur!

Ihtiyar kalunci (kalun - uygur halk müzik aleti) şu şarkıyı söyliyor:

„Geceleri aydınladan ay gibi
Cangirhan geldi Kaşgara.
Amaçları onun büyüktür
Evlattır çünki ezelden bu topraklara."

Ilk hücüm Gülbağ karargahına yapılyor. Karargah iki üç saat içinde alınyor. Ikinci hücüm mancurlar kalesini hedef tutuyor. Ilginç muharebeler ancak o zaman başlanıyor.

Kaleyi buzmazdan içine girmek mümkün değildi. Bu vazife Abdulbakiye havale edilmişti. Abdulbaki kendisiyle beraber on adam ve üyz cin (yani 50 kilodan fazla) barut alarak zarzor kalenin divarına yakınlaşıyor. Fakat kibriti unutmuş idiler. Düşman bunu duyuyor. Divara kimseyi yakınlaştırmak istemiyorlar. Kibriti getirme esnasında onlarca genç ölüyor. Nihayet bunu ~~yap-~~ Hanipagül yapıyor. Kale patlıyor. Kaşgar özgürdür artık!

Özgürlüğün bir meyvesi, bir sonucu da Hanipagül ile Abdulbakinin evlenme düğünü oluyor. Düğünde şair Abdurahim Nizari Hanipagülün şairane kabiliyeti, gayet güzelliği ve mertliği için ona „Nazugum" adını veriyor.

Düğünün en kızgın vakti. Haber veriyorlar ki Yayda denilen yerde beş bin mancur askeri peyda olmuş. Onları hain Mamatbek getirmiş.

Düğünde bulunanlar, onların arasında Abdulbaki de var, düşmana karşı gidiyorlar. Düğün kaidesine göre nikah duvasını okumak için üzerine kılıcını~~n~~ burada bırakıyor. Abdulbakini~~n~~

Güz vakti idi, yapraklar dökülüyordu. Nazugum Abdulbakinin kılıcını bağrına basarak bahçede geziyordu. At ayak-

larının patırdısı işitiliyor. Nazugumun yanına yüzbaşılar geliyor. Onlar Nazuguma Abdulbakinin giyimini getiriyorlar. Bu onun kocasının ölüm haberini vermek idi.

Nazugumun gözü hiç te yaşarmıyor. Tersine, öfkeleniyor – öfkesinden dudakları titriyor. Kılıcı bağrına basarak o tepsinin önünde diz çöküyor ve Abdulbakinin askerî ceketinin eteğini öpiyor. Öç almaya vadediyor. Çabuk yerinden kalkarak kocasının çelik miğferini başına geçiriyor ve kara haşalı ata biniyor.

Şimdi Nazugumu savaşta görüyoruz. Maalesef, milli ordu çoktan darmadağın edilmişti. Nazugum cesaretle düşmana teslim oluyor.

Kaşgar ateş içinde. Heytkâr meydanında darağacından kahramanların, bu arada Atavullanın da cesetleri asılı duruyor. Ortada demir kafes, kafes içinde Cangirhan ayakta duruyor. İnsanlar o kadar çok gelmişti ki mancurlar erkekleri bir yana, kadınları diğer yana ayırmaya mecbur oldular. Babalarını yitirmiş çocuklar, kocalarından ayrılmış kadınlar ağlaşmakta.

Nazugumla birlikte sekiz bin kadını Iliye sürüp götürdüler. Erkekleri – Liyancoya. Kadınların yarısı geçitte ölüyor. Bu sırada erkekler Çin divarının kapısından giriyorlar.

Bahardı. Nazugumu araştırmada olan askerler onu buluyorlar. Mağara içini dumanla doldurarak askerler onu mağaradan çıkmağa mecbur ediyorlar. Nazugum magaradan daga çıkıyor. Askerler kendisine yakınlaştığı zaman o koynundan ...

Kulca şehiri. Geniş idareye kapanmış kadınlar düşmanlar tarafından hayvanlar gibi taksim ediliyor. Nazugumu Bayimbu adlı bir memura veriyorlar.

Bayimbunun evinde mancur âdetlerine uyğun düğün oluyor. Nazugum odada yalnız. Bayimbunun ~~t~~ kız kardeşi Ginel giriyor ve Nazuguma o çoktan işitmediği iyi sözler söyliyor. Ona kaçıp kurtulmaya yardım ediyor.

Ili ~~çayı~~ nehri şiddetle akıyor. Nehir kıyısıyla giden Nazugum büsbütün değişmiş. Elbisesi kopmuş, saçları dağınık, çiplak ayakları kanlar içinde.

Fakat onun ruhu hiç te değişmemiş. O Kaşgar tarafına bakıyor, kederli şarkısını söyliyor. Kendisi aç, kamış köklerini yemekte. Tağa geliyor da bir mağara buluyor.

Onun mağaranın divarlarına yazdığı ateşli şiirlerini okuyoruz. O mağarada altı ay kalıyor. Bu vakit içinde ona ihtiyar çoban Gülmat rasgeliyor, çok yardım ediyor, yiyecek sağlıyor.

Bahardı. Nazugumu araştırmada olan askerler onu buluyorlar. Mağara içini dumanla doldurarak askerler onu mağaradan çıkmağa mecbur ediyorlar. Nazugum magaradan dağa çıkıyor. Askerler kendisine yakınlaştığı zaman o koynundan kılıcı çıkarıp kendisini öldürüyor. Ili nehri dalgalanıyor, dağlar sanki titreşiyor. Halk Nazugumun şarkısını söyliyor.

III.

1828 de Kulca şehrinde Moytunza meydanında uygur halkının cesaretli kızı Nazugum asılmak suretiyle idam edildi. Düşman onun kahraman iradesini kıramadı. Nazugum hakkında ilk defa 1882 de uygur edebiyatının klâsiki Molla Bilal tarihî hikâye yazmıştır. Sonra 1922 de Abdusemâtov hikâye yazdı Nazugum hakkında. Uygur devlet tiyatrosunun repertuvarında Nazugum hakkında piyes te vardır. Uygur soviyet ders kitaplarında Nazugumun adı halkın kahraman şahıslarından biri olarak malûmdur.

Yu. Muhlisov

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1993
فېۋرال
127
سان

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز، بىزنىڭ پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك مەسكىنىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيمىز، پىدا قىلىمىز ۋە ئۇنى چىڭ ساقلايمىز. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازادە ۋە مۇستەقىل بولىشى ئۈچۈن مۇستەقىللىق يولىدا ئاۋامنىڭ قارىشى ئاۋازىنى چىقىرالايمىز!

ГОЛОС ВОСТОЧНОГО ТУРКЕСТАНА

گېزىت 1979-يىل ئاپرېلدىن نەشر قىلىنىدۇ.

شەرقىي تۈركىستان ئىتتىپاقى مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشرى ئەپكارى

مۇتلەق ئىشەنچىمىز شەرقىي تۈركىستان بىز كۆزلىگەن دەرىجىگە يېتىشمىگەن بولسىمۇ، ئەڭ ئاخىرقى خىتاي ئىشغالىيەتچى سىياسەتلىرى بىلەن ئاشقىنىپ يېتىشتۈرۈلگەن ۋەزىيەت ئۆتۈپ كېتىدۇ، مۇستەقىللىق ھەرىكىتى تېخىمۇ ئاشقانلىقىنى ساقلاپ قالالايدۇ!

شەرقىي تۈركىستان ئىتتىپاقى مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشرى ئەپكارى «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى»غا ۋەتىنىمىزدە قارشى يېزىلغان ھازىرقى جىددىي سىياسىي ۋەزىيەت ئەھۋالىغا قارىتا مەسىلىسى باھاسى.

ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئەزىز قېرىنداشلار!
ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي ئەھۋالى ئەنە بىر نەچچە قارىشى ئۆتكەن يىلى دېكابىردىن بۇ يىلى ئىچكى ئارقا خىتاي تەرەپتىن تونۇ-دىغىنىمىزدا، ئەزەلدىكى يېڭى سىياسىي ھەم ئەمەلىي ۋەزىيەت ئەھۋالى شەكىللەندى.

1. ئۆتكەن يىلى دېكابىردە ئۆتكەن ئىشخالقىنىڭ «خەلق قۇرۇلتىيى» بىلەن «سىياسىي كېڭىشى» يىغىنلىرىدا 90-يىللارنىڭ بېرى ھۆرمەت قىلىش ھەم ئاتالغۇ ۋە ئىسمىمىز شەرقىي تۈركىستاننى خىتاي مۇستەملىكىلىرىگە ئايلاندۇرۇپ تۈرتۈپ بېرىپ، تۆۋەنلىكتىن ئۆز ئۆزىنى قىلىپ كېلىۋاتقان مىللىي مەۋقەدە تۇرۇپ ئاۋازىدا، ھامىدىن نىيازدەك جانابلىرى ئىنسانىي بەتى يىلىغا ئورۇنلىرىدا قالدى. بۇ مەۋقەدىكىلەر ئۆز ئەتراپىدا خەلقنىڭ ئۆز ئەتراپىدا ۋە ئىسمىمىزنى خىتايغا يەنە چاپىسىدىن چۇشۇپ بېرىدىغان ھۆكۈمرانلىقىنى قوبۇل قىلدى. بۇنىڭ بىرىنچىسى، تومۇرتا ۋاھىت مۇتەسسىپلىكى بولغانلىقتىن ئەركىن خىتاي «ئىشلەپچىقىرىش ئارمىيىسى» قومانداللىرى بىلەن تۇرۇپ ئىشلىگەن ئىدى. پارتىيە بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ بۇ يىل 80-يىللاردا ئۆتكەن قۇرۇلتايغا بولغانلارنى يەنە ئۇلارنىڭ ئورنىغا قويۇپ، شۇ يىلى ئىچىدە شەرقىي تۈركىستاندىكى ئەرەب ئىتتىپاقى ئىشلەپچىقىرىش كامالىنى ئاتالغان خىتاي «ئىشچىلىرىنى»؟! ئورۇنلىرىنى ئىشغال قىلدۇرۇش قارارىنى ئەمەلگە ئاشۇردى. ئىككىنچىسى، مىللىتىمىز ئۈچۈن بۇ كۆزلىگەن ئەڭ چوڭ خەۋپ بىرى ئەنە ساھەمىزنى قورقۇتقان خىتاينىڭ ئۆز تۇپرىقىنى يېڭى سىياسىتى يەنە كۆچمەنلەر قوشۇمچە ئاھالىسىنى خىتايلار تەرىپىدىن شەكىللەنگەن دوختۇرلارنى تەلەپ، تېخنىك، ئوقۇتقۇچىسى، ۋە ئىشچىلارنى خىتاي چىقىرىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ يالقۇنلىرىنى شىمالىي خىتايغا كۆچۈرۈش پىلانى خەيرىي شىمال بەلەت بىرلىكتە تىل-لىشىپ، شىنجاڭغا چىقىدىغان تومۇر يولى بىلەن تارماق ئاشىق يوللارنى بولۇشتە چاپسان كېيىنكى يەتتە كۈنلۈك قىلىندى. بۇنىڭ بىلەن بىرگە شىنجاڭدىكى ئىترىد ۋە بىلىك ئاتۇم تۈرىدىكى بۇ تۈرۈنىڭ قارىغانىدا يەنە مۇئەللىپلىرى، ئۆتكەن يىلقى خەلق قۇرۇلتىيى بىلەن سىياسىي كېڭەش يىغىنلىرىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان دۆلەت سىياسىتى بويىچە ئانا 800 مىڭدىن ئوشۇق مىللىي پىكىرلىك ئادەملەرنى قولغا ئېلىندى.

3. شىنجاڭدىكى خىتاي ھەربىيلىرى ئۆتكەن يىلى يازدا ...

ئىشغالىيەت ھۆكۈمرانلىقى بىلەن ئاچ قىلىنغان ئاسىياغا ئايلاندۇرۇلغان ئاتا مىراس قالغان 100 مىڭ كىشىلىك «خەلق ئەسكىرى» دېگەننى تەشكىللىگەن ئىدى. بۇ يىلى ئەنە بۇ مۇھىم ۋاقىت بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن قارشىلىق ئاممىسىگە كۆپلەپ مۇئەييەن تارىخىي تىرىلىپ چىقىشى ئۈچۈن يېڭىدىن جىددىي تىنچلىق-ئاشقى ھالدا ئىشچىلار ئوقۇغۇچىلار - ئىدى.

3. خىتاي ھەربىيلىرى ئۆتكەن يىلى ئىلگىرىكى شەرقىي تۈركىستان مۇستەقىللىقىنى ئىشەنچلىك مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئورنىغا بىلەن خەلقئارا ئاراقا ئىنسان ھوقۇقلىرىنى ھىمايە قىلىش تەش-كىلاتلىرىنىڭ بېسىمى ئاستىدا شىنجاڭ، «جەنۇبىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشقا بولىدۇ» دەپ ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارچە سىياسىي كۈچلەر بىلەن مادارا ئاتلاپ بارغان ئىدى. ئومۇمىي خەلقنىڭ تىرىشچانلىق كۈچىيىشى بىلەن يولسىيا سۈپەتلىك تەرەپكە يۆتكەلدى، ئۆتكۈرلىشىپ خىتايلار ئۆز ئىچىدە خىتاي «جەنۇبىي تۈركىستان»نى ھازىر ئۆزلىرىگە ئايلاندۇرۇپ پىلانىنى ئىجرا قىلدى.

4. خىتاي ھەربىيلىرى يېڭى ئامېرىكا پرېزىدېنتى بىلل كلىنتوننىڭ جانابلىرىنىڭ ئەخلاقىي ئۇتتۇرۇشىم خىتاي ئىنسانىيەتتىن بىلەن گويا ئۇلارنىڭ ئىنسان ھوقۇقلىرىغا زور ئاھمىيەت بېرىدىغان ئىشلارنى بىلەن ئۆزۈپ ئۆتۈپ، ئۇلارنىڭ ئىچكى خىتاي سىياسىيسى مەخپىي بولۇشتۇرۇپ، ئۇنى ئەڭ ئاشكارىلىماي ئۇيغۇرلارنى ئادالەتسىزلىك ئاراقا كۆپ-كۆپ قىلىشقا باشلىدى. ئۆتكەن يىلى دېكابىردە بىر خىتاي ئە-مەلدارىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا چىقارغان خىتاي قاچاق-لىرىنى 500 مىڭ كىشىنىڭ ئولتۇراقلاشقانلىقى ھەققىدە بىرىپ بېرىلگەن خەۋەر مۇشۇنداق دۇنيانى كۆپ-كۆپ قىلغان ئىدى. ئەمەلىيەتتە بۇنىڭ ئەھۋالى، يېقىندا بىزنىڭ 1949-يىلدىن بۇيان قىلىنغان، بىخەتەرلىك ئالدىغا قارىغاندا بولۇپمۇ ئالدىنقى يىللاردىكى يەنە چېقىشى مۇمكىن. بۇ بۇنىڭ دەسلەپكى ئېلىۋەتسۇن ئاساسىدا دۇر.

5. شىنجاڭ گېزىتى 1992-يىلى 8-ئۆكتەبىر سانىدا ۋە-تىنىمىز بويىچە 7 ئاي ئىچىدە 90 مىلليارد كۇب مېتىر سۇ مەنبە-لىرىگە ئىگە دەريالىرىمىزدىن 7 مىلليارد 400 مىليون كۇب مېتىر سۇنىڭ كېمەيىپ كەتكەنلىكىنى، لوپنۇردىكى لوپ قۇم كۆلى بۇ-تۈنلەي قۇرۇپ بوزۇپ، 46 مىڭ موغا ئاتلىنىپ تەلەپ قىلغان-لىقىنى، ۋە مىليون 700 مىڭ موغا يېقىن تۇپراقنىڭ تاۋارۇپ كەتكەنلىكىنى

4. شىنجاڭدىكى خىتاي ھەربىيلىرى ئۆتكەن يىلى يازدا ئېلان قىلىن-

ئوچۇق يازغانىدا، شىنجاڭ رادىئوسى مۇشۇ تۈرلۈك ئاقىۋەتلەر تۈپەيلى ئۆتكەن ئۆز يىلى 5 مىلليونغا يېقىن چارۋا-ماللارنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى خەۋەر قىلغان ئىدى. شۇنىڭدەك ئۆتكەن ئۆز يىل ئارا-ھايات ئۆتكەن ئەڭ مۇدھىش ۋە دەھشەتلىك بوران-چاپقۇن ئوچلۇق ئەسىرى نەتىجىسى بولۇپ ئەسلىدىكى ئاپەتلەرنى ئېشىپ كەتمەيدۇ، ئۆتكەنكى ئاتوم پارتلىتىشلىرىنىڭ ئۆلچىمى 210 مېگاتوننى ئۆتۈپ، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قەبرىستانلىقلىرىغا ئەمەس قول-پۇتى توشۇقسىز بالىلار بولۇپ، كۆزى ئېغىر ئەلەم بىلەن بولۇپ تۇغۇلغانلار، مېڭىسىز بالىلار ۋە يېڭى رەڭلىك جەسەتلەرگە تولۇپ كەتتى.

6. يەنە قەتئىي خىتاينىڭ ئاساسىي تۈپەيلى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەمىستىن يوقۇپ بېرىۋاتقان بولۇپ بىر مۇددەتنى ئاپەتلەرگە قارىماي بۇزغۇنچىلىق، كەينى-كەينىدىن چېقىلىۋاتقان ئاتالمىش سېخى ئەمەلىيەت لايىھەسى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ خوشال قىلىشقا ئورنىغا ئاپا قىلىپ، دەۋرلەرنىڭ دەۋران بولۇشى ئورنىغا دۈشمەنلىرىنى سەمرىتىپ كۈچەيتىۋاتىدۇ. بۇنىڭغا يەنە قەتئىي بېرلاجىقۋاتقان نېفىت بايلىقىمىزدىن مىسال كەلتۈرسەك، ئۆتكەن يىل يالغۇز تارىمدا 7 جايدا تېپىلغان 45% مىلليارد تونا نېفىت زاپىسىغا بۇ يىل 4 نېفىت كانى قوشۇلۇپ، شەرقىي تۈركىستان ئوتتۇرا شەرقتىكى ھەرقانداق نېفىت بايلىقىدىن ئېشىپ كەتتى. خىتاي سۆزچىلىرى ئۆتكەن يىلى بۇ نېفىتلىرىمىزدىن 8 مىلليون 700 مىڭ تونىنى سۈيۈقلۇق يا قۇبۇرلار ئارقىلىق ئېقىتىپ، ياۋاگۇنلار ئارقىلىق چېلىك ئىچىدە خىتايغا ئېلىپ كەتتى. ئەگەر شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۆز يېرىدىن چىقىۋاتقان يالغۇز مۇشۇ نېفىت بايلىقىنى ئۆزى ئىگە بولسا بۈگۈن ۋەتىنىمىزنىڭ مىللىي فوندىدا 2,5 تىرىلليون ئامېرىكا دوللىرى بولغان بولار ئىدى. ھازىر ۋەتىنىمىزنىڭ 150 دىن ئوشۇق تېپىلغان مەدەن كانلىرىنى ئۆزلەن، ئالتۇن نىكىل ۋە كۆمۈر دېگەنلەرنى چىقىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ زاپىسى قانچە، ئۇنىڭدىن خىتاي ئېلىۋاتقان پايدا قانچە؟ بۇ سوئالغا خەلقىمىز ئوبدان تۈرسۈن ئالالمىسىلا دە، ئۆمۈر داۋامىدىكى ئۆزىمىز جاۋاب بېرەلمەيمىز. چۈنكى بۇ جايلاردا ئىشلەيدىغانلارنىڭ ھەممىسى خىتاي ھەربىيلىرىنىڭ قولىدا. مانا، بۇ جىنايەتلەرنى كۆرسىمۇ دەرت ئەلەم بىلەن بىز چىدىغان، ئىچى كۆيمىگەن شەرقىي تۈركىستانلىق شەرقىي تۈركىستانلىق بولامدۇ؟!

7. بىزگە بۈگۈن ھەممىدىن ئېغىر ئاقىۋەت ئەسىر قىلىپ، بىزنى قىيناپ كېلىۋاتقان ئازۇق مەسىلە- قانچىلىغان ئىشلىرىمىز قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستانلارنىڭ شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى «خىتاينىڭ ئىچكى ئىشى»؟! دەپ بىزنىڭ خەلقئارا مۇھاجىرلىكى كۆرەشلىرىمىزگە ياردەم بەرمەي كېلىۋېتىشى بولماقتا. قازاقىستان پايتەختى ئالمۇتىدا يېقىندا ئۆتكەن بىر مەجلىسنىڭ قانتىق ئەپسۇسلىنارلىق ئۆزۈمگە بىزنىڭ ئەلچى مەدەنىيەت ئەرباپلىرىمىزدىن بىرى جاناب قوجەمبەردى نىغمەتجانى بەرى: «مەن يېقىندا خىتايدا بولۇپ ياندىم. ئۇيغۇرلار بىزنىڭ ھالىمىز ياخشى. بىزگە يەنە ئالماۋتىدىكى سىياسىي تەشكىلاتلار زىيان يەتكۈزىۋاتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ كومىتېتلارنى تاقىتىۋېتىش كېرەك» دېگەن. مانا، بۇلار جاناب ئەجەبا ئېيتىمىزنىڭ بۇ جايدىكى سۆزىنى قانداق ئەيىبلىمىسەك بولىدۇ؟ يالغان ئىسلاھى مۇمكىنمۇ؟ بۇنىڭغا خىتاينىڭ يوللىغان ئۇسۇلى تومۇر داۋامەت مەركۇمى ئەيىپ ئالماسلىقى مۇمكىنمۇ؟ «يېقىن پاتنى بالا قىلسا ئۇنىڭدەك، جانابىڭ نىغمەتجانوفنىڭ بۇ سۆزىنى ۋەتەن يولىدا كۆيۈپ كېلىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ غەزەپ بىلەن ئەسلىمى مۇمكىنمۇ؟!

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان بۈگۈن دۇچ كېلىۋاتقان مەسىلىلەر مانا مۇشۇنداق جىددىي، مۇرەككەپ بولۇپ بۇ بىزنىڭ مىللىي تەقدىرىمىزنى بۈگۈن چوڭقۇر خەتەرلىك ئۈ-ۋە تىنچلىق تاپقۇزىدۇ. بۇ خەتەرلەرگە ئەمدى ئەسلى يول قويۇش، سەۋر تاقەت قىلىش مۇمكىن ئەمەس، مەسىلىنى مۇشۇنچىۋالا جىددىلىكىگە قارىماي «ھېلىمۇ سەۋر قىلىشىمىز كېرەك؟!» دەيدىغانلار يايلاقتا ئۆلۈم زىيانغا قوشۇلۇشى مۇمكىن ئەمەس.

«شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» بۇ مەسىلە ئۈستىدە ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ تىركىشىلىك مەسئۇلىيىتى بىلەن مەجبۇرىيىتى قىلىنغان ئېلىپ، جىددىي تولىمۇ رەپ، ئىززەتى قەتئىي بىر يېزىشقا كېلىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز. بىزنىڭچە، بۇ جىددىي مەسىلە ئالدىمىزدا تۇرغان بىر دۇنيا خەلقى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ 2- پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ تارىخىي مەسىلە بولۇپ قوزغىلىشى كېرەك. بىز ئەمدى بۇ ئېغىر ئەھۋال ئۈستىدە كېچىكمەي ئاخىرقى بىرچە ئىككى قارارغا كېلىشىمىز كېرەك. بۇ مەسىلە ئۈستىدە بىزنىڭ كۆز قاراشلىرىمىز تۆۋەندىكىچە:

1. يېقىندىن بۇيان ئەخلەق چىققان سانسىزلىغان تومۇر داۋامەتلىك ھۆكۈمەت ئەرلىرى ئارقىلىق ھۆكۈمەتى، ئومۇمىي شۇ قېتىمقى 5 يىللىق نەتىجىسى ئە بەدىي بەرىبات بولىدۇ. چۈنكى ئالدىمىزدىكى يوق يىللار تومۇر ھۆكۈمىتى ئەمەس، دۇنيانىڭ ھوقۇقى بىرىنچى تېپىۋاتقانلىقى ئۈچۈن خىتاي سونسال ئىمپېرىيىسى چاھان سەھنىسىنى يوقىتىدۇ. بۇرىكسىمىز مۇقەررەر! لېكىن بىز بۇ تولۇق ھەل قىلغۇچ پەيتتە قول قوشتۇرۇپ ئولتۇرىمىزمۇ؟ ئۆزىمىز شۇ بىر تۈرلۈك سوئالنى قويۇشىمىز كېرەك: بۇ تارىختىكى خىتاي ئىمپېرىيىسىنى يوقىتىۋاتقان شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۆزى بولۇشى كېرەكمۇ؟ ھالبۇكى، ئەگەر بىز بىرىنچى بولۇپ ئۆتىدىغان بەش يىلنى ئەمەس، ئىككى يىلنى ئوتتۇز قويساق، سۆزسىزكى، بۇ تارىخ ئالدىدا ئۆزىمىزنىڭ 10 مىلليون خىتاي كۆچمەنلىرى ئىچىدە 6 مىلليون خىتاي چەتكە قوغلاپ چىقىرىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇشۇنداق چوڭ بىرىنچى مەسىلە ئۈستىدە ئالدىمىزدىكى قۇرۇلتاي ئۆزىل-كېسىل بىر قارارغا كېلىشىمىز كېرەك.

2. خىتاي ھەربىي دىكتاتورلىرىنىڭ ئوقبېتەم خوتەن ئەتراپىغا كېلىپ ھەربىي قىسىملىرىنى تۈپلىشى ئاكتىپلىق ھەم ستراتېگىيەلىك ئۈچ مەقسىدى بار. ئۇنىڭ بىرىنچىسى، ھازىر خوتەن ئافغانىستان بىلەن تاجىكىستاندا يېڭى بولۇۋاتقان مىللىي-دىنىي پائالىيەتلەرنىڭ تەسىرىنى توسۇش ياكى ئۇلار بىلەن بىرلىشىپ ئويغىنىۋاتقان مىللىتىمىزنىڭ ئازادلىق ۋە دىنىي ئىشەنچلىك روھىنى بېسىش. ئىككىنچىسى، ئۆزىنىڭ ئالدىنقى يىلى بارىن ئەمەلگە ئاشۇرغان قانلىق ھەربىي دىكتاتورلۇقىنى يەنە بىر قېتىم ئىشقا سېلىش، ئۈچىنچىسى، تارىمدا كەينى-كەينىدىن چىقىۋاتقان نېفىت بايلىقىمىزنى ئىچكى ئۆلكىلەرگە ئاخىرىغىچە توشۇشى ئۈچۈن يىر سۈلۈكنى ئىچىدىكى ئورنىتىش. ئۈچىنچىسى، ئەگەر بولىدىغان بولسا ئۆزىنىڭ ئەزەلدىن بېرىكى ماھايىتىكى مەقسىتى بىلەن خوتەنلىكلەرنى ھەربىي ماجىرالارغا ھەربىي يول بىلەن ئارىلاشتۇرۇش.

خەلقئارا ئالا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈن بۇنداق تەقدىر چوڭ ھەم جىددىي مەسىلىگە ئالدىنى ئالا ياردەم سوراپ جاناب نازارباييېف باشلىق ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان ھۆكۈمەتلىرىگە مۇراجىئەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ بۇنى سىخىسى تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئالمۇتىدىكى ئەلچىخانىسىغا تاپشۇردى. مەنمۇ ئىلتىماسىمىز، فىنلاندىيە ئۇ مۇراجىئەتنى يېقىندا ھاياتى مۇھىملىقى قوللاپ-قۇۋۋەتلەپ، ئېلان قىلىدى. ئەنە مۇشۇ مەۋقەنى ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق قوللاپ، بىزگە مۇناسىۋەتلىك پۈتۈن دۆلەت مىللەت ۋە تەشكىلاتلاردىن ئۈزلۈكسىز ياردەم سورىشىمىز كېرەك.

3. بىز ئۆزلىرىنى خىتاي ھېيلىگەرلىرىنىڭ قەۋەت-قەۋەت ھېيلە-نەيرەڭلىرىگە مەرىپەت قىلىپ كېلىۋاتقاندا قارىماي ۋە ئاھايەت بىزنىڭ سەمىمىي ئاگاھلاندۇرۇشلىرىمىزغا پىسەنت قىلماي، بۈگۈنكى پىچىن بىلەن ئەنە ئۇنىڭ بىر خىتايچىلىق قىلمىسىغا چۈشۈپ قېلىپ (مادامىكى، ئەيتۇن ئۆزى ئېغىر چىنلىق قىلمىسىغا چۈشمىگەن ئەھۋالدا) تېغىمۇ ھېلىكە ئىسلامدا قالغان «جىنى تۈركىستانچى» ۋەتەنداشلىرىمىزنى قاتتىق ئاگاھلاندۇرىمىز، چۈنكى بولارغا ئۆز كۈچى ئەمەس، چوڭ كۈچ. ئىسمىلىرى ئاتالماسلىقىمىزدىن قەتئىي نەزەر، ئۇلار بىزنىڭ يېقىن دوستلىرىمىزنىڭ، ۋاپاسىز خىتاي كوممۇنىستلىرى ئىچى ئۆزگە كۆزى ئىسىل ئەرنى

«پانتۈركىست» دەپ جازالىمىغانمىدى؟ بۇ ئوچۇق خىيانەتلەرنىڭ ئەستىن چىقمىغان ۋاقتى تۈگىمىدى. مانا، يەنە شۇ دامانغا چۈشۈۋاتىمەن. بېيجىڭمۇ، ئەيۋەنمۇ سۆزلىرىنى زادى مۇقەددەس تۇتمايدۇ. بىز سىزدىن سىلەرنىڭ ئىشىڭلارنى سوراپ بىلىمىزكى، سۆزلىرىڭلار يەنە قەيت بىر شەرقىي تۈركىستاننى خورلاشقا زىكىر ئېتىۋەرگەنلىك. ئېنىق ئوچۇق ئوچۇق ھەمدە دۆلەت سىياسىي ياپانىڭ بىلەن بىرلىك سىياسىي قۇرۇلتاينىڭ مۇستەقىللىق ھىمايىسىنى قولداپ، بىز بىلەن ئۇنى بىللە ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان بولۇشقا ئىشەنچ قىلىشقا تەكىتلەپ كېلەلەيمىز.

4. بېيجىڭ مىللەتلەرنىڭ ھازىرقى تۈزۈلۈپ خىتاي بويىچە تومۇرچىلىق ھاكىم بولۇپ تۇرغان 4 مىڭ يىللىق ئوتتۇرا تۈركمەن لاگېرلىرىدىكى 20 مىليون مەھبۇسنىڭ ئەمگىكى بولۇشتۇرۇپ خەلقئارا دۇنيانى كۆز-كۆرۈنۈشكە دۇنيا سىياسەتچىلىرى قانداق باھا بېرىشىنى قەستەن ئەزەلدىن بىز ئۇنى ئۆچۈرگەچ دۇنيانى ئالدامچىلىق دەپ قارايمىز. لېكىن بىز بىلگەن سىياسەتكە شەرقىي تۈركىستاندىكى 91 تۈرمە لاگېرلاردىكى 750 مىڭ ئوتتۇرا مەھبۇسلارنى مەسىلىسى دۇنيا سىياسەتچىلىرى خىتاينىڭ بۇ مەرھەمەتسىز ئېچىنىشلىق ۋەزىيىتىگە، بىزگە دىققەت ئەلەرنى سالمايسىلەر دەپ ئەنسىز قىلىش ئىدى. چۈنكى مەرقاچان چولۇق «ئىچىنىش» «كېچىلىك» دىلارنىڭ ئاخىرلىشىشى قالسا، بۇنىڭغا بىز پەقەت ئۆزىمىز دىققەت بولۇشىمىز كېرەك.

5. ۋەتىنىمىزنىڭ ئېكولوگىيەسىدىكى ئۆزگىرىشلەر ھەققىدە ئىشچانلىق كېرەكلىك بىلەن ياشايدىغانلار ئاگاھلاندۇرغان خەۋەرلەر بېيجىڭ رۇخسەت قىلغان خەۋەرلەر بولۇپ، بېيجىڭ بۇ ئۇنى كۆپچىلىك بىلەن يوشۇرۇپ كېلىۋاتقان ياشىغان دەھشەتلەرنى بىز «ھەقىقەت ئاسماندىن قارا بۇلۇتلار دائىم تۇرۇۋالمايدۇ!» دېگەن ماقالىدا ئەمەس ئېچىۋاتىمىز. بۇ دەھشەتلەر خىتاينىڭ لوپنۇردا يادرو سىناق قىلىشى بىلەن خېمىيە ۋە ئېكولوگىيەلىك زەھەرلىك دورىلارنى بولۇپ، بولۇپمۇ ۋەتىنىمىزنىڭ ھەر يىلدىكى يەر ئاستى بايلىقلىرىنى سىناق قىلىۋاتىدۇ. بۇ دورىلار بىزنىڭ نەسلىمىزنى-قىيامىتىمىزنى ۋە روھىمىزنى يوقىتىدىغان ئۆزگىرىشكە قارىتىلغان.

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى بېيجىڭنىڭ يوقىتىمىز ھەرىكەتلىك يەر ئاستى بايلىقلىرى ئۈستىدە سۈيىقەستلىك ۋە سابىق سوۋېت ھەربىيلىك بەرگەن مەلۇماتلىرىنى بىز كېيىن ئۆتكەن يىلقى خەلقئارا يىغىندا كونفېرېنسىيەسىدە ئېلان قىلغان ئىدى. يېقىندا بىزگە يەنە بىر قىسىملىق سوۋېت ھەربىيسى ئەينى ۋاقىتتا يەر ئاستى بايلىقلىرىنى ئىزدەشتە ئىشلىگەن قاتىل قىلمىشلىرىنىڭ يېڭى مەلۇماتلىرىنى بەردى. ھۆكۈمەت بۇ تونۇلغان يېڭى مەلۇماتلار ۋەتىنىمىزنىڭ ئاسايىشىنى مەنىگە قاراتىلغان مازارلىرىدىكى يەر ئاستى بايلىقىدىكى تۈركىستان ئەنجۈرلىرى بىلەن بىرگە يەنە بېيجىڭ ئۆزى رەھبەرلىك قىلغان بۇ يادرو سىناقلاردىن قانداق ياشاۋاتىدۇ، بۇنىڭ كەلگۈسى ئۈچۈن ئىنسانىيەت قانداق زىيىنى يېتىدۇ؟ مانا بۇنى ئېچىشىش بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى ئەڭ چوڭ ۋەزىپىلىرىمىزدىندۇر.

6. بېيجىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي ھەم تەبىئىي بايلىقلىرىنى بۇلاپ ئالغاندىن كېيىن سىياسىي مۇقەررەر قىلىشتى. ئۇنىڭ بىرى يەرلىكنى مۇئەييەن بەرىكەتلىرىمىزنى «ئىسلاھات چىقىرىش ئارمىيەسى»، بۇ ئۇنى ئىستېمال مەدەنىيىتىمىزنى ھەرىپ يېتىشتۈرۈپ، بۇ چېگرىلەرنىڭ قولىغا بىزنىڭ تاپاۋىتىمىز تۇغۇلۇپ، بېيجىڭ ئۆزى ئىگە بولۇۋالدى. ئىككىنچىسى، يەنە ئۇنى ئەۋەت خابارلارنى موڭغۇل، قوڭغۇل، ماكاۋ، ئەيۋەنلەرنى چىققاندا كاپىتالىسىت ئىگە شۇڭا بېرىپ پايدىلىنىش. ئۈچىنچىسى، خىتايلار چارۋا ماللارغا قىزغىنلىق بىلەن. شۇنىڭغا كۆپ ئۆتمەي قاچىلارنى ئېچىپ چىقىپ خىتايلارغا بولۇپ بېرىپ، چارۋىچىلىرىمىزنىڭ تۇرمۇشىنى چەت ئەللەرگە ئېلىش سودا قىلىپ چارۋىچىلىق ئوسۇشىنى قەتئىي چەكلەشتى. بىز بېيجىڭنىڭ بۇ تولىمۇ خەۋىپلىك ئىقتىسادىي سىياسىتىگە قانداق چارە كۆرىمىز، ئۇنى ئويلىنىپ بەلگىلىشىمىز كېرەك.

7. ئۆتكەن يىلى دېكابىردە ئۆتكەن دۇنيا ئۇيغۇر شەرقىي تۈركىستانلىقلار مىللىي قۇرۇلتىيىدا ھۆرمەتلىك يۈرتداشلىرىمىز نۇرسۇلتان نازاربايېۋ باشلىق ئوتتۇرا ئاسىيا رەھبەرلىرىگە ئالاھىدە خەت يوللىدى. ئۆتكەن يىلى ئوتتۇرا ئاسىيا قەدىمىي مەدەنىيەتلىرى ئۈچۈن قېنىمىز ئالغۇچى ئاتا قوشقانلار، ئۇلارغا ئېيتىشىمىزنىڭ باش مەزمۇنى ئېرىيە مەجلىسى ئوچۇق خەت يېزىپ، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى خىتاي-سوۋېت مۇناسىۋەتلىرىنىڭ قۇربانى قىلمىسلىقنى دادىل ئوتتۇرىغا قويغان ئىدى. شۇنىڭدىن بۇ خەت تۈرلۈك مەتبۇئاتلاردا ھەم ئېلان قىلىنغان ئىدى. ئاتا بول مىللىي قۇرۇلتاينىڭ خىتاي مۇشۇ مەقسەتنى كۆزدە تۇتىدۇ. دېمەك، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى دۇنيادىكى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بوزەك قىلىشى ئەڭ ئىنگىلىق قانداق مۇناسىۋەتلىرىنىڭ قۇربانى قىلماسلىق بۇ مۇشۇ ئارىدىكى ئۇچۇق سىياسەت.

بۈگۈن بۇ سىياسەتكە ئالاقىدار ئوچۇق ئەمەلىي سىياسەت بار. ئۇنىڭ سورىشى، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى ئەسلى خىتاينىڭ ئىچكى ئىشى دەپ قارىماسلىق. ئىككىنچىسى، ئوچۇق ھۆرمەتلەرنىڭ ھازىرقى ئەسەردە خىتاي بىلەن ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرى مۇناسىۋەتلىرىنىڭ ئورنىتىلغان قانۇن ئەمەلگە ئۇيغۇن ئوتتۇرا ئاسىيا مۇناسىۋەتلىرىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مىللىي مەنپەئەتىنى نەزەرگە ئالىدىغان بولۇش ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا ھەقىقەت كۆرۈنىدىغان مۇناسىۋەتلەرنى قىلماسلىق.

ئۈچىنچىسى، شەرقىي تۈركىستاندىكى قازاق، قىرغىز ۋە باشقا تۈركىي قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئانا ۋەتەنلىرىگە قايتىش ئەھۋالى بىلەن مەركىزىي ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆز ۋەتىنىگە قايتىش مەسىلىسى بىر مەسىلە بولۇپ، بۇ مەسىلىنى بۇ قېرىنداشلىق مەسىلىسىگە ھېچ قانداق ئالاقىسى يوق. بېيجىڭنىڭ دىپلوماتىيەسى بىلەن ئەمەس، قاچانكى شەرقىي تۈركىستاندا مۇستەقىل ئۇيغۇر دۆلىتى قۇرۇلغاندا ئۆزئارا قېرىنداشلىق ۋەھەل قىلىش، چۈنكى ئۇلار بىلەن تۈركىي ئارىسىدا دىپلوماتىيە يوق. ھۆرمەت مەسىلىسى يوق. بىز بۇنى مۇشۇ نۇقتىدا چۈشىنىمىز.

ئەلۋەتتە، بۇ ئۈچ ئەمەلىي سىياسەتكە ئالاقىدار ئوتتۇرىغا مەسىلە ۋە يارغى، بۇ مەسىلىلەرگە بۈگۈن كۈچى بىلەن بېيجىڭ يول بەرمەيۋاتىدۇ. بىز مۇ بۇ مەسىلىلەرگە ساقچى تومۇر ھۆكۈمىتى ئارقا تۇرۇۋالىمىز كېرەك. بۇ مەسىلە بىز مەركىزىي ئاسىيا دۆلەتلىرىنىڭ بۈگۈنكى بۇ ئازلىق خىزمەتتە قانداق دىپلوماتىيەدىن پايدىلىنىدۇ، ئالدى بىلەن خورلىنىۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مىللىي ئومۇمىي كۆزدە تۇتۇشىنى سورايمىز.

خىتاي ئاۋامىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى «ئائىلە پىلانلىق تۇغۇت» قانۇنى ئۆتكەن يىل 12-فېۋرال كۈچىگە كىردى.

ئۈرۈمچى رادىئوسى 12-فېۋرال.

بۈگۈنكى ئۈرۈمچى پىلانلىق تۇغۇش ھەيئىتى ئەخبارات مەجلىسى ئۆتكۈزۈپ، «ئائىلە پىلانلىق تۇغۇت» قانۇنىنىڭ بۈگۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلغانلىقىنى رەسمىي ئېلان قىلدى. ئەمما ئۇنىڭ تەپسىلىي خەۋىرى قىلىنمىدى. مۇشۇ رادىئونىڭ 13-فېۋرالدىكى خەۋىرىچە، ئۆتكەن يىلى تۇغۇلغانلار 5 مىڭ ئائىلە ئۆيلىنىشكە قىلىنىپ، 3 مىڭ ئائىلىنىڭ تۇغماس قىلىنغانلىقى مەلۇم قىلىنىدى.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇ-
قەددەس زېمىنىمىز، بىزنىڭ پەخرىمىز
ۋە مەڭگۈلۈك مەسكىنىمىز. بىز
ئۇنى قەدىرلەيلى، بىر دەقىقىمۇ يادىمىز-
دىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات
ھەم ئۇلۇغ مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي
مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداقىغىچە
چېلىشايلى!

1993
غىنۋار
126
سان

ГОЛОС ВОСТОЧНОГО
ТУРКЕСТАНА

گېزىت 1979-يىلى
ئاپرېلىدىن ئېتىبارەن
چىقىرىلماقتا.

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ
نەشر ئەپكارى

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ 1992-يىللىق تەقۋىمىگە بىر نەزەر سېلىپ، بويىل خەلق ئارا ۋەتەن پائالىيىتىمىزدە يەنىمۇ چوڭ جاسارەت كۆرسىتەيلى!

جىرلىشىپ، بىر تەرەپتىن تىنچ بولۇش، ئىتتىپاق

مەيلى كۆزدە تۇتۇلغان "ئۈچ مىليارد يىللىق" ئۆزلىشىش تارىخىنى ئالمايلى، مەيلى كىشىلىك ئالەمنىڭ بۈگۈنكى بۈيۈك ئىنسانىيەت شەكىللەنگەن "6 مىڭ يىللىق" تەقۋىمىگە قارىمايلى، ۋە مەيلى مۇشۇ مۇقەددەس ئەجدادىمىز ياراتقان ھايات بەخش مۇھىت ئىچى ئانا دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ خىتاي ۋەھشىي تاجاۋۇزىغا قارشى 200 يىللىق مىللىي چېلىشلىرى داستانلىرىنى بەخش قىلمايلى — بۇنىڭ ھەممىسى مۇجادىلە، كۈرەش كۈرەش ۋە كۈرەشلەردىن ئىبارەتتۇر.

مۇشۇ ئاجايىپ بىر تەدرىجىي پاك ئىنقىلابىي قانۇنىيەت قانۇنى بويىچە ئېنىقلىنىشىمىزدا، ئوتلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى 26 مىليون ئاكا-ئۇكا، ئاچا-سىڭىل قېرىنداشلىرىمىز 1992-يىلىنى ھەم غايەت چوڭ مىللىي جاسارەت، ئىنسانىي نومۇس ۋىجدانى ئىچىدە، تارىخىي دۈشمىنىمىز خىتاي فاشىستلىرىغا قارشى زامانىۋى كۈرەش-مۇجادىلە بىلەن ئۆتكۈزۈپ، بېجىڭ كەززاپلىرىنىڭ يالغان مىللىي سىياسىتىگە يەنە بىر قېتىم دەككە بەردى. بۇنىڭ بىلەن مىللىتىمىزنىڭ كۆزى كەڭتاشا ئەركىن دۇنياغا ماھابەت نۇرى بىلەن تىكىلىپ: "بىز ئۇيغۇر!"، "بىز مۇسۇلمان تۈرك!" — دەپ ۋاقىردى. بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغان 44 مۇسۇلمان دۆلەتلىرى باشلىقلىرىنىڭ دۇنيا ۋە بۈيۈك تۈرك ئاتا ئىسمى مەرھەمەت بىلەن ئۇنى قېتىپ: "سىلەرنىڭ دىن قېرىندىشىڭلار، دوستلار!" — دەپ ئەسىرلەر بويى ئۈزۈلۈپ قالغان ئۇلۇغ مۇھەببەت ئەركىنلىك ۋەتىنى بىلەن سۇلتانۇس سۇلتان بۇغرا دىيارىنىڭ دوستلۇق كۆۋرۈكىنى تىكلەش ئىستىكىدە يەنە ئوتلۇق دۇنياۋى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مىللىي قۇرۇلتايى غەلىبە بىلەن ئۆتتى.

شۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن 1992-يىلى ۋەتىنىمىزنى بېسىپ ياتقان ئەبەدىيلىك دۈشمىنىمىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى قاتتىق ياتسىدى. ناھايىتى ئوغا ئىشلار تېخىمۇ ئال-

بولۇش" دېگەن ئۇچىغا چىققان ھىيلە-نەيرەڭلىرى بىلەن مىللىتىمىزنىڭ كۆزىنى باغلاشقا يەنە ئۇرۇنۇۋاتسا، ئىككىنچى تەرەپتە يالغۇز ۋەتىنىمىزگە كۆچمەن-ئولتۇراقلاشتۇرۇپ خىتاي جىققۇزۇپ ۋەتىنىمىزنى خىتاي بىلەن خىتايلاشتۇرۇۋاتىدۇ. لوبنۇردا كەينى-كەينىدىن مۇدھىش ئاتوم سىناقلىرىنى ئېلىپ بېرىپ مىللىتىمىزنى ئۇزۇن يىللىق ئاتوم بالاسى-ئاپەتلىرىگە مۇپتىلا قىلماقتا. قەبىھ تۇغۇت چەكلەش يولى بىلەن نەسلىمىزنى ئۈزۈپ، ئۆزگەرتىپ نۇپۇسىمىزنى ئازايتماقتا. دېمەك، ئەندى شەرقىي تۈركىستان خەلقى 1993-يىلى خىتاينىڭ مانا بۇ بالايى ئاپەتلىرىگە قارشى قەتئىي كۈرەش ئېلىپ بېرىشلىرى لازىم. بۇ كۈرەشنى بىر دەقىقىمۇ بوشاتماسلىقىمىز كېرەك.

قۇتلۇق دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ 1993-يىللىق تەقۋىمىگە مانا بۇ كەبى ئىنقىلابىي كۈرەش شەجەرىسى يېزىلىپ تولغان لوكىلەردە بىز چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار نېمە قىلىشىمىز كېرەك؟ بۇ سوئال توغرىسىدا بىز مۇھاجىرلەرنى شۇنچىلىك بىر ئالىي ھىممەت، غەيرەت ۋە جاسارەت تەلەپ قىلىدىكى، ھەممە شەرقىي تۈركىستانلىق!" — دېگۈچى

ھەر بىر ئۇيغۇر، قازاق پەرزەنتلىرى ئۆزلىرىنى بۇنىڭ تىپىك مىسالى بىلسا، "شەرقىي تۈركىستانلىق" نەمەس. چۈنكى بىز شۇ بىر ھەقىقەتنى ياخشى بىلىشىمىز كېرەككى، مەيلى ۋەتىنىڭ ئىچىدە بولسۇن، مەيلى سىرتىدا بولسۇن ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئۈچۈن قۇتلۇق دىيارىمىز ئازات بولۇپ، مۇستەقىل دۆلىتىمىز قۇرۇلۇپ، بىزمۇ باشقا ئەركىن ئوخشاش ئۆز بەختىمىزنى ئۆز يۇرتىمىزدا ئالمىغىچە بىزگە تىنچلىق، پاراغەت، بەخت يوق ئولتۇرۇشماسلىقى لازىم. ئەگەر ئۇنداق بولسا يالغان بولسا بىزنى مىللەتنى، چېلىشتى، يۈز ئۆگۈرۈتتى، ھاشا ئاللا!!!

بۇ دېگىنىمىز — يەنە ئەقىدە، ئىرادە ۋە يەنە مۇجادىلە دېگەن سۆز. بىز بۇ چوڭ مۇجادىلە نەتىجىسى يېڭى زىلزىلە تۇغۇلىدىغان كۈنلەرنى ئاداقلاشتۇرۇشىمىز كېرەك.

ئالىي بىلەن بىز مۇھاجىرلار ئۆزىمىزنى ئۆتۈن شەخسىي نەزەرلەردىن ئازاد قىلىپ، ۋەتەن ئالدىدىكى بۈگۈنكى جىنايەتلىك ھەجۋىيلىرىمىزنى ھەقىقىي يوسۇندا تونۇپ يېتىپ، ۋەتىنىڭ چەت ئەللەردىكى كۈچلۈك مىللىي قوشۇنىغا ئايلىنىشىمىز كېرەك. يېقىندا خەلقىمىز بىلەن ئاياغ تاشقان تۈركىستانلىق مىللىي قۇرۇلتاينىڭ چەكلەنگەن تاشقى مىسالى ئۆزىمىزگە دەستۇر قىلىشىمىز كېرەك. 14 دۆلەتتىكى مىللىي مۇھاجىرلەر تەشكىلاتلىرى چوڭ بىرلىشىپ، خەلقئارا بىر ئۈچۈن مىللىي بىرلىك سېپى تەشكىل قىلىشىمىز كېرەك. شۇ يىل يازدا ئۆتكۈزۈلىدىغان مىللىي قۇرۇلتايىمىزغا پۈتۈن تەييارلىق قۇرۇپ، ئۇنىڭ مىللىتىمىزنىڭ ئەڭ ئالىي مۇقەددەس بىرلىكى قۇرۇلتاينىڭ چوڭ نىشانى كۈچلۈك تەشكىلاتىمىز ھېساپىغا مۇھاجىرلارنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق ھەركۈنىمىزنى ئۆزگەرتىپ، ئۇنىڭ مىللىي دۆلەت تۈزۈمىنى ئىگىلىك قۇرۇپ، مۇقەددەس ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا ھەقىقىي شەرقىي تۈركىستانلىق بولۇپ بېرىشىمىز ۋاجىب. 1993-يىلى مىللىتىمىزنىڭ ھەقىقىي مۇجادىلە يىلى قىلىپ بەلگىلەيلى!

ئانا ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان ئانىجان خېنىم فوندى قۇرۇلسۇن.

گېزىتىمىزنىڭ 124- سانىدا بىۋاستە ۋەتەنپەرۋەر مەش- رىمىز ئانىجان خېنىمنىڭ ھىممىتىگە بېغىشلانغان ئەشەددىي كۆر- لە ۋەھىيسىنى ئوقۇغۇچىلىرىمىزغا مەلۇم قىلغانىدۇق. ھەممە ئىلىك ھەمشىرىمىز ئۆتكەن يىلى نويابىردا خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى ئارقىلىق ۋەتەندىكى قاسىم كۈچۈن 150 مىڭ سوم ئىئانە قىلغانىدى. يېقىندا ئۇنىڭ ھەممە ئىلىك ھەمشىرىمىز يەنە شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى ھۇزۇرىدا بولۇپ ئۇزىنىڭ شۆھرىتىنى كېيىن قولىدىكى ئالتۇن- كۈمۈشلىرىنى پۇل قىلىپ، 3 مىلليون پۇل توپلىغانلىقىنى ۋە يېقىندا گېرما- نىيەگە بارغاندا يەنە بىر تەۋەررۈك ياقۇت كۆزلۈك ئۈزۈكىنى 1500 ماركىغا سېتىپ قولىدىكى جۇغلىمىنى 5 مىلليون سومغا يەتكۈزگەنلىكىنى ۋە بۇ پۇل بىلەن ئۆزىنىڭ ئانا ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان بولسۇن دېگەن بىر خەيرى ئېھسان فوندى قۇرۇش ئارزۇسىنىڭ بارلىقىنى مەلۇم قىلدى. بۇ مۇنا- سىۋەت بىلەن ش ت ك رەھبەرلىكى 1992- يىلى 28- دېكا- بىر كۈنى ئالمۇتىدىكى يەڭلىقلىق ئوغۇز ئاياللىرى مۇتىۋەر- لىرىنى ئەدەبىيات نۇقتىسىدىن يەنىڭ ئامۇناتى ياتقۇل سابىتوۋا، ئېھسانات يەللىرىنىڭ ئامۇناتىلى زەرەت بۇۋۋى قۇربانوۋا ۋە لۇبىنور بولۇش مەنىڭ ئىش باشقۇرغۇچىسى ھۆر قىزلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ئانىجان خېنىم نامىدا ۋە- قۇرۇقى مۇقىم نام ئاستىدا فوندى قۇرۇشنى قارار قىلدى. بۇ فوندنىڭ 8- مارت خەلقئارا ئاياللار كۈنى ئالمۇتىدا ئېچىلغۇسى (بۇ ھەقتە بۇرۇنقى خەۋەرلەرنى - تەھرىرات) خىتاينىڭ ئوغۇتلىرىچە كەلتۈرۈلگەن سىياسەتكە قارشى چىقلىق زىيىنىدا ئەمەل قىلىنسۇن. بۇ فوندقا ئانىجان خېنىم ھەر يەنىدىن 5 مىلليون سوم سېلىپ، ئۇنى قولىغا پۇل چۈشكەن سېرى كۆ- پەيتىپ بارىدۇ. بۇ فوند ئانا ۋەتەننىڭ ھازىرقى ئېغىر چولىق دەرتلىرى بىن خىتاينىڭ ئەشەددىي ئوغۇتلىرىچە كەلتۈرۈلگەن سىيا- سىتى تۈپەيلى كېلىپ چىققان ئانا- بالىلار ئامىرىقىلىرىغا ئاتۇم سىناقلىرى ئارقىلىق يەنە بولغان ئېغىر جاراھەتلەرگە ۋە ئىشىمىزنى بەپ- تەنتىرەپ ئۆزلىرىگە ئەزمىم- يىلىسىرلەرگە ياردەم قىلىنىشتۇ. بۇ ياردەملەر خەلقئارا ئاياللار جەمئىيەتلىرى ئارقىلىق ۋەتەنگە يەتكۈزۈلسۇن.

ئىستانبۇلدا «شەرقىي تۈركىستان ياشلار ئاۋازى» گېزىتى چىقىشقا باشلىدى.

مۇھاجىرەتتىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئىستانبۇلدا ئۆت- كەن دۇنياۋى مىللىي قۇرۇلتايى ئەسناسىدا مەرھەمەت يەر- لەردىن كېلىپ، ئىستانبۇلنى ياتالغان ئىسىق ھاجىم موسا، بولات ۋە مۇختار ئەپەندىلەر كەبى بىر توپ بىلىملىك زىيالىي ياشلار تەشەببۇس قىلىپ «شەرقىي تۈركىستان ياشلار ئاۋازى» ئىسمىلىك قول گېزىتنى چىقىرىشقا باشلىغان. ھازىر بۇ نەق ئۆزىنىڭ بۇ گېزىتى- نىڭ ئۈچ سانى چىققان. ئۇزلۇق ۋەتەن تەشقىلاتىغا بولماي ياش- لارنىڭ ۋەزىيىتى نەشرىگە ئالغان بۇ گېزىتنىڭ چىققان سانلىرى بىزنى قانائەتلەندۈرىدۇ ۋە خۇرسەن قىلدى. خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى بۇ گېزىتكە ماددىي ياردەم بولسۇن ئۈچۈن مەشھۇر ئېسپايزخان سودىگەرنىڭ 300 نۇسخىنى ئىئانە قىلدى.

گېزىتىمىزنىڭ بۇ سانى ئىستانبۇلدا ئىشقا مەن قىلىنغانلىقتىن تىرىشىمىز تامام مۇھەممەد جان ئاپلىرنىڭ خىراجىتى بىلەن بېسىلدى.

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ نامايەندىسى مۇھىم ۋە جىددىي تەلەپ بىلدۈرۈشى.

1. ئازادلىق رادىئوسى ئۆز بىر بولۇمى ئۆتكەن يىلى 26- دېكابىر كۈنىدىكى خەۋىرىدە بېيجىڭنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا چىقىرىپ- ۋالغان خىتاي كۆچمەنلىرىدىن 500 مىڭ خىتاينى چىقارماي تۇختىتىغانلىقىنى، ئۇنى بىر خىتاي ئەمەلدارنىڭ ئېيتقانلىقىنى «بۇ خەلق ئارا بېسىمنىڭ نەتىجىسى» - دەپ ئېلان قىلدى. ئەگەر بۇ خەۋەر توغرا بولماي ئۇۋۇە نەتىجە بولۇپ، بېيجىڭ ئۆتكەن يىلى ئاۋغۇستتا ئېچىلغان بۇ ئۇلۇغ قۇرۇلۇش تۇغان سو ئامبىرى ئەترىپىدىن بىر مىلليون خىتاينىڭ كۆچۈرۈلۈ- شىغانلىقىنى خەۋەر قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ نەگە كۆچۈرۈلىدىغانلىقى ئېيتىلمىغانىدى. خىتاي باشمىنىستىرى لى پېڭ ئۆتكەن يىلى سىنتەبىر بېشىدا ئۇرۇمچىدە بىر ھەپتە بولدى. شۇ چاغدا ئۇ ئۇيغۇر داۋامەت بىلەن بىر خىتاي زىيىنى شەرقىي تۈركىستانغا كۆچۈرۈشنى كېلىشكەن. بۇ خەۋەرنى بىزگە يەنە شۇ بىر يىل مەلۇم بولدى. بۇ خىتاي زىيىنى مىلليون ئەمەس، بىر مىلليون ئائىلە 5 مىلليون ئۇتۇشقۇ كىشى ئىكەنلىكى بىزگە مەلۇم بولدى. بۇنىڭ بىلەن ۋە بېشىمىزدە بېيجىڭگە قارشى كۈچلۈك نارازىلىق قوزغالدى. بۇنىڭغا قارشى ئازادلىق رادىئوسى خەۋەر قىلغانغا قاتتىق يەزى خەلقئارا ئىنسان ھوقۇقى تەشكىلاتلىرى ھەم نارازىلىق بىلدۈردى. ئەمما بۇنىڭغا قارىماي شۇ ئۆتكەن يىلى سىنتەبىردە ياشلان- غان بۇ خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ ۋەتىنىمىزگە قاراپ چىقىشى بىتى- زادە ھۇنۇتۇختىغان ئەمەس. ئۇلار ھازىر مۇ چىقىۋاتىدۇ. ئان- داق بولسا خىتاي ھەبەلىرىنىڭ بۇ ئالتە بىر يىل ئۆزگەرتىپ «ئۇلار تۇختىتىلدى؟!» - دېگەن خەۋىرى نېمە ئۈچۈن ئاتايىن يالغان بولۇپ، خىتاي سىياسەتچىلىرى بۇنى چىقارغان يالغانلىرى بىلەن دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ دىققىتىنى باشقا ياققا بۇرىماقچى بولۇۋاتىدۇ. ۋەتىنىمىزنىڭ كۈچلۈك نارازىلىقىنى بىر يەرگە بولۇشىمىز يەنە بىشتىن ئۆزىيا تۇۋا- تىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز يالغان خەۋەرگە ئىشەنمەي جاما- ئەتچىلىكنىڭ ئىشەنچ قالماسلىقنى ۋە ۋەتىنىمىزنىڭ ئال- دىنى قالماسلىقنى ئۆتۈنۈش قىلىمىز.

2. ۋەتىنىمىزدىكى بىر مەخپىي تەشكىلات خىتاي مەخپىي ئور- گانلىرىنىڭ جەنۇبىي ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ پائالىيەت- لىرىنى تەكشۈرۈپ يازغان تولىمۇ سىرلىق 13 بەتلىك مەخپىي دوكلاتنى قولغا چۈشۈرگەن. بۇ دوكلاتنى كۆرسىتىلىشىچە، ئىستانبۇلدا قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى» ئەزالىرىدىن ئابۇلقاسىم قانات باشلىق بەش كىشى ۋە ئىسمىغا بارىغان ۋاكىلەردىن 160 كىشى بىلەن مۇناسىۋەت ئورناتقان. بۇ كىشىلەر تولۇق ئوردە قاراتىپ بۇنىڭگە چۈشۈرۈلگەن خىتاينىڭ ئىستانبۇلدا 106 نومۇرلۇق جاسۇسى بولۇپ، ئۇ ئىستانبۇلدىكى پۈتۈن ۋەقەلەرنى ئۇچۇر مەجلىسىدە خەۋەر بېرىپ تۇرغان. دوكلاتنى ئۇ جاسۇس «بىزنىڭ سىرىمىز ئۈچۈن ھېچكىممۇ ھىچ نەرسە» دەپ مەختىلىغان.

بىزنىڭ بۇ خەۋەرنى بۇ كۈنگىچە ئاشكارە ئېلان قىلىشىمىزدا ئىككى تۈر- لۈك سەۋەب بار: بىرىنچىسى، خىتاي دائىرىلىرى ئابدۇلقاسىم قانات باش- لىق ئاتالمىش بەش كىشىنى ۋەتەن ئىشلىرى ئۈچۈن ۋەكىللىك جاسۇسلۇق مۇناسىۋەتلىك ياتقۇزۇپ 160 كىشىنى قاراتىپ قۇيۇق تەلىمەتكە تۇتۇپ قىلىشى مۇمكىن بولۇپ، خاتىرجەملىكى ئۈچۈن ئۇلارنى قولغا ئېلىشنى بىزگە ئۈچۈق كۆرسىتى- دۇ. بۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنى ئەجىر تەلىپى كۆرەك. ئىككىنچىسى، ئىستانبۇلدىكى 106 نومۇرلۇق جاسۇس كىم؟ ئىستان- بۇلدىكى سىياسىي تەشكىلاتلار ناھايىتى ئوتتۇرىلىق ھەرىكەت قىلىپ، بۇ جاسۇسنى تېپىپ ئىستانبۇلدىن قوغلاپ، ئۇنىڭ خەلقئارا ئەللىكلىرى ئۈچۈن يېمىزلىك ياتاق ئەلىيىگە زىيان يەتكۈزمەسلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىشىمىز كېرەك.

Голос Восточного Туркестана

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى تۇغقۇتنى چەكلەش سىياسىتىگە قارشى نارازىلىق بىلدۈرۈش ئالمۇتادا ئاياللار كونفېرېنسىيەسىنىڭ يەۋقۇلئاددە سىياسىي باياناتى.

بىز مەركىزىي ئاسىيادا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق ئاياللارنىڭ چوڭ بىر تۈپ ۋەكىللىرى بۈگۈن - يەنى، 1993 - يىل 20 - مارت ئالمۇتىدا خىتاينىڭ ۋەتىنىمىزدىكى نەشەددىي «تۇغقۇتنى چەكلەش» سىياسىتىگە قارشى تۈنجى قېتىم نارازىلىق بىلدۈرۈش كونفېرېنسىيەسىنى ئېچىۋاتقان ۋاقتىمىزدا، بېيجىن رادىئوسى بىزنىڭ مىللىي شەنىمىزگە يەنە چوڭ ھاقارەت كەلتۈرىدىغان يەنە بىر تۆكتەم خەۋەرنى تارقاتتى. خىتاي كوممۇنىستلىرى ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى بېسىۋالغان 1950 - 1980 - يىللىرى ئارىسىدا بېيجىننىڭ ۋەتىنىمىزدىكى يەۋقۇلئاددە ھوقۇقلۇق ھەربىي سىياسىي قوماندانى بولۇپ ئىشلەپ، بىرەر مىلليونلىغان ئۇيغۇر شەرقىي تۈركىستانلىق زىيالىلارنى: «پانتۈركىست»، «پانىسلامىست» قىلىپ ۋەھشىلەرچە ئېتىپ يوقاتقان جاللات گېنېرال ۋاڭ جېننىڭ جەسەدىنى مۇشۇ 20 - مارت كۈنى كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى ئۆزىنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە بىزنىڭ پاك ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇقەددەس يەرلىرىگە ئۆلۈك تۆچەۋلىق ئەتىرى تېغىنىڭ ئۈستىگە چېچىۋېتىلگەنلىكىنى دۇنياغا جاكالىدى. بېيجىننىڭ بۇ تۆكتەم خەۋىرى بىز كونفېرېنسىيە ئەھلىگە قانچىلىك ئېغىر تەسىر قىلسۇن، لېكىن بىز بۇنى بېيجىنگە نىسبەتەن ئۆچمەنلىك قاتتىق غەزەپ بىلەن ۋە نەپرەت بىلەن قارشى ئالدۇق. چۈنكى ھېچ قاچان ۋە ھېچ ۋاقىتتا بىزنىڭ قېنىمىزنى ئۆزىنىڭ قېنىغا قوشقان، ئاتا تىلى قوشۇلمايدىغان، بىزگە ئەبەدىي يات بىر خىتاينىڭ كۈلىنى بىر مۇسۇلمان تۈركنىڭ پاك زېمىنىگە چېچىشتىن ئوشۇق بىزگە ھاقارەت يوق. شۇڭلاشقا ئۈچىنچى بىز كونفېرېنسىيە ئەھلى بېيجىننىڭ بۇ قاباھەتلىك ئەسەبىيلىك قارارىنى قەتئىي قارلايمىز ۋە ئۆزىمىزنىڭ پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز بىلەن بىرلىكتە بېيجىننىڭ بۇ يىركىنىچلىك قارارىغا ئەبەدىي قارشى تۇرىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز.

«ئادەمنى ئۆلتۈرۈش - ئوشقانىنى قوموش ئۆلتۈرۈشتۇر!». بىز مەڭگۈ پاك مۇسۇلمان بىلەن ياشايمىز!!!

ئالمۇتا، 1993، 20 - مارت

ترکستان ملی استقلال بایراغی

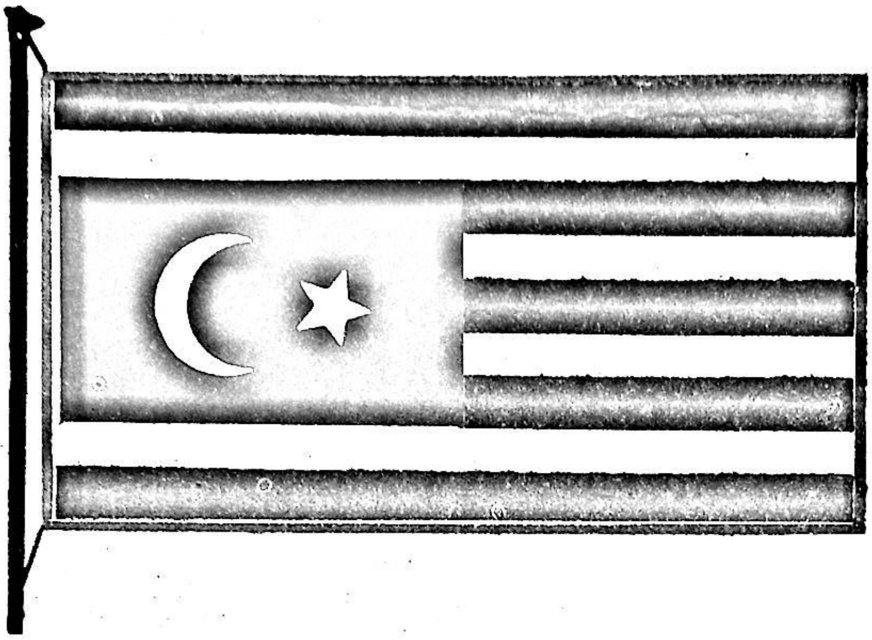

TÜRKİSTAN MİLLÎ BAYRAĞI

Türkistan millî istiklâl bayrağı tarihî büyük Türk devletlerinin kullandığı üç rengi bir araya getirmek esasında vücuda getirilmiştir: 1) Eski Türkçede «al» denilen narenci, **turunc** rengi, ki İslâmiyetten önce Türkistan hakanlarının ve Uygurların resmi bayraklarının rengi idi. 2) Budist Türk rahiblerinin elbise rengi, kadim Kırgızların, Kıpçakların ve Oğuzların bayrak rengi olan **kırmızı** rengi, ki, Oğuzlar herkesten önce müslüman olduklarından, müslüman Türklerin bayrak rengi olmuştur. Temürün bayrağı da bu renkte idi. 3) Çingizin bayrağının rengi olan **beyaz**, ki Altın Ordu hanlarının ve İlhanlıların bayrağı da bu renkte idi.

Çingizin beyaz bayrağı gibi Türkistan millî bayrağı da kenarından dar **mavi** şerid ile çevrilmiştir.

İslâmiyetten önce de Türk bayraklarında mühim yer tutan hilâl ve yıldız bilumum müslüman Türk devletlerinin ve Temürün bayrağında da tersim edilmişti. Bu da Türkistan millî bayrağının merkezinde yer tutmuştur.

Bayrağın sırığının ucunda, eski Göktürklerde olduğu gibi, kurdbaşı tersim edilmiştir.